

ΑΝΑΡΤΗΤΕΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

<p>ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ</p> <p>ΕΝΙΑΙΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ</p> <p>Γ. Δ/ΝΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ</p> <p>Δ/ΝΣΗ ΝΟΜΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ</p> <p>Ταχ. Δ/νση :Κηφισίας 7 , Αθήνα</p> <p>Τ.Κ.: 115 23</p> <p>Πληροφορίες : Σαββίδη Ε., Καλογρίδου Μ., Καξιρή Χ.</p> <p>Τηλ. : 213 2124 737, 732, 733</p> <p>Φαξ: 213 2124 777</p> <p>e-mail: e.savvidi@eadhsy.gr m.kalogridou@eadhsy.gr m.kaxiri@eadhsy.gr</p>	<p>Αθήνα, 30/12/2013</p> <p>ΠΡΟΣ: ΩΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΙΑΝΟΜΗΣ</p> <p>(μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου)</p>
---	---

ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΑ ΟΔΗΓΙΑ 1/2013

Θέμα: “Διαδικασία έκδοσης απόφασης της Ενιαίας Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Συμβάσεων επί αιτημάτων αναθετουσών αρχών/αναθετόντων φορέων περί παροχής σύμφωνης γνώμης για την προσφυγή σε διαδικασία διαπραγμάτευσης του αρ. 2 παρ. 2 περ. (γ) υποπερ. (δδ) Ν.4013/2011”.

A. Νομικό πλαίσιο

Η διάταξη της υποπερίπτωσης δδ' της περίπτωσης γ' της παραγράφου 2 του άρθρου 2 Ν. 4013/2011 (Α 204), όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, έχει ως εξής:

"2. Η Αρχή έχει τις ακόλουθες αρμοδιότητες: [...]

δδ) Οι αποφάσεις των αναθετουσών Αρχών που αφορούν προσφυγή στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης για την ανάθεση των δημοσίων συμβάσεων, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 25 παρ. 3 του π.δ. 59/2007 και των άρθρων 24 και 25 του π.δ. 60/2007, εξαιρουμένων των περιπτώσεων ανωτέρας βίας, εκδίδονται μετά από σύμφωνη γνώμη της Αρχής, εφόσον οι συμβάσεις αυτές εμπíπτουν, λόγω της εκτιμώμενης αξίας τους, στο πεδίο εφαρμογής των ανωτέρω προεδρικών διαταγμάτων.

Η εν λόγω αρμοδιότητα ασκείται μέσα σε προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών από την περιέλευση του σχεδίου απόφασης στην Αρχή, συνοδευόμενου από όλα τα στοιχεία στα οποία θεμελιώνεται, κατά περίπτωση, η προσφυγή στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης, με μέριμνα της αναθέτουσας αρχής. Με την άπρακτη παρέλευση της ως άνω προθεσμίας τεκμαίρεται η σύμφωνη γνώμη της Αρχής. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις και ιδίως λόγω της πολυπλοκότητας της υπό ανάθεση σύμβασης, η Αρχή δύναται με απόφαση της, η οποία κοινοποιείται στην αιτούσα αναθέτουσα αρχή, να παρατείνει άπαξ την ως άνω προθεσμία για δεκαπέντε (15) επιπλέον ημέρες. Οι αποφάσεις των αναθετουσών Αρχών που αφορούν προσφυγή στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης για την ανάθεση των δημοσίων συμβάσεων, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 25 παρ. 3 του π.δ. 59/2007 (Α' 63) και των άρθρων 24 και 25 του π.δ. 60/2007 (Α' 64) οι οποίες, από την έναρξη ισχύος του ν. 4013/2011 και

μέχρι την 31η-12-2012 εκδόθηκαν χωρίς να έχουν υποβληθεί ή πριν να υποβληθούν στην Ενιαία Ανεξάρτητη Αρχή' Δημοσίων Συμβάσεων για παροχή' σύμφωνης γνώμης, σύμφωνα με την παρ. 2γ (δδ) του άρθρου 2 του ν. 4013/2011 δεν πάσχουν εξ αυτού του λόγου και παράγουν όλα τα έννομα αποτελέσματά τους.»

Οι διατάξεις των άρθρων 17 και 25 παρ. 3 του π.δ. 59/2007 (Α 63) έχουν ως εξής:

“Άρθρο 17

Μέθοδοι υπολογισμού της εκτιμώμενης αξίας των συμβάσεων, των συμφωνιών-πλαισίων και των δυναμικών συστημάτων αγορών (άρθρο 17 Οδηγίας 2004/17/ΕΚ)

1. Ο υπολογισμός της εκτιμώμενης αξίας μιας σύμβασης βασίζεται στο συνολικό πληρωτέο ποσό, εκτός ΦΠΑ, εκτιμώμενο από τον αναθέτοντα φορέα. Ο υπολογισμός αυτός λαμβάνει υπόψη το εκτιμώμενο συνολικό ποσό, συμπεριλαμβανομένου του τυχόν προβλεπόμενου δικαιώματος προαίρεσεως ή τυχόν ανανεώσεων της σύμβασης. Στην περίπτωση που ο αναθέτων φορέας προβλέπει βραβεία ή την καταβολή χρηματικών ποσών στους υποψηφίους ή προσφέροντες, λαμβάνει τα ποσά αυτά υπόψη του κατά τον υπολογισμό της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης.
2. Οι αναθέτοντες φορείς δεν μπορούν να καταστρατηγούν το παρόν διάταγμα κατατέμνοντας τα σχέδια έργων ή τις προτεινόμενες αγορές για την απόκτηση συγκεκριμένης ποσότητας προμηθειών και/ή υπηρεσιών ή χρησιμοποιώντας ειδικές μεθόδους υπολογισμού της αξίας των συμβάσεων.
3. Για τις συμφωνίες-πλαίσια και για τα δυναμικά συστήματα αγορών, η εκτιμώμενη αξία που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη είναι η μέγιστη εκτιμώμενη αξία εκτός ΦΠΑ του συνόλου των συμβάσεων που προβλέπονται για τη συνολική διάρκεια της συμφωνίας ή του συστήματος.
4. Για τους σκοπούς του άρθρου 16, οι αναθέτοντες φορείς περιλαμβάνουν στην εκτιμώμενη αξία των συμβάσεων έργων την αξία των εργασιών καθώς και όλων των προμηθειών ή υπηρεσιών που απαιτούνται για την εκτέλεση των έργων, και τις θέτουν στη διάθεση του εργολήπτη.
5. Η αξία των προμηθειών ή των υπηρεσιών που δεν είναι απαραίτητες για την εκτέλεση μιας συγκεκριμένης σύμβασης έργων δεν μπορεί να προστίθεται στην αξία αυτής της σύμβασης έργων, με αποτέλεσμα να εξαιρείται η απόκτηση αυτών των προμηθειών ή υπηρεσιών από το πεδίο εφαρμογής του παρόντος.
6. α) Όταν προτεινόμενο έργο ή προτεινόμενη αγορά υπηρεσιών μπορεί να οδηγήσει σε ταυτόχρονη σύναψη χωριστών συμβάσεων κατά τμήματα, λαμβάνεται υπόψη η εκτιμώμενη συνολική αξία όλων αυτών των τμημάτων. Όταν η συνολική αξία των τμημάτων είναι ίση με ή υπερβαίνει το κατώτατο όριο που καθορίζεται στο άρθρο 16, το παρόν διάταγμα εφαρμόζεται στη σύναψη κάθε τμήματος. Οι αναθέτοντες φορείς μπορούν να παρεκκλίνουν από την εφαρμογή αυτή για τα τμήματα, η εκτιμώμενη αξία των οποίων εκτός ΦΠΑ είναι μικρότερη των 80.000 ευρώ για τις υπηρεσίες και του 1.000.000 ευρώ για τα έργα υπό τον όρο ότι το συνολικό ποσό των συγκεκριμένων τμημάτων δεν υπερβαίνει το 20% της συνολικής αξίας όλων των τμημάτων.
- β) Όταν ένα σχέδιο αγοράς για την απόκτηση ομοιογενών προμηθειών μπορεί να οδηγήσει σε ταυτόχρονη σύναψη χωριστών συμβάσεων κατά τμήματα, λαμβάνεται υπόψη η εκτιμώμενη συνολική αξία όλων αυτών των τμημάτων κατά την εφαρμογή του άρθρου 16. Όταν η συνολική αξία των τμημάτων είναι ίση με ή υπερβαίνει την αξία που καθορίζεται στο άρθρο 16, το παρόν διάταγμα εφαρμόζεται στη σύναψη κάθε τμήματος. Οι αναθέτοντες φορείς μπορούν να παρεκκλίνουν από την εφαρμογή αυτή για τα τμήματα η εκτιμώμενη αξία των οποίων εκτός ΦΠΑ είναι μικρότερη των 80.000 ευρώ, υπό τον όρο ότι το συνολικό ποσό των συγκεκριμένων τμημάτων δεν υπερβαίνει το 20 % της συνολικής αξίας όλων των τμημάτων.
7. Όταν πρόκειται για συμβάσεις προμηθειών ή υπηρεσιών, οι οποίες έχουν περιοδικό χαρακτήρα ή προβλέπεται να ανανεωθούν μέσα σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, ο υπολογισμός της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης γίνεται με βάση: α) είτε την πραγματική συνολική αξία των διαδοχικών συμβάσεων του ίδιου τύπου που έχουν συναφθεί κατά τη διάρκεια του προηγούμενου

δωδεκαμήνου ή οικονομικού έτους, η οποία, ει δυνατόν, αναπροσαρμόζεται, ώστε να λαμβάνονται υπόψη οι ενδεχόμενες μεταβολές στις ποσότητες ή στην αξία τους κατά τους δώδεκα (12) μήνες που έπονται της αρχικής σύμβασης β) είτε την εκτιμώμενη συνολική αξία των διαδοχικών συμβάσεων που συνήφθησαν κατά το δωδεκάμηνο που έπεται της πρώτης παράδοσης ή κατά τη διάρκεια του οικονομικού έτους, εφόσον αυτό υπερβαίνει τους δώδεκα (12) μήνες.

8. Ο υπολογισμός της εκτιμώμενης αξίας μιας σύμβασης που περιλαμβάνει ταυτοχρόνως υπηρεσίες και προμήθειες βασίζεται στη συνολική αξία των υπηρεσιών και των προμηθειών, ανεξάρτητα από την επιμέρους αξία τους. Στον υπολογισμό αυτόν, περιλαμβάνεται η αξία των εργασιών τοποθέτησης και εγκατάστασης.

9. Όσον αφορά στις συμβάσεις προμηθειών που έχουν ως αντικείμενο τη χρηματοδοτική μίσθωση, τη μίσθωση ή τη μίσθωση-πώληση προϊόντων, ως βάση για τον υπολογισμό της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης λαμβάνεται: α) για τις συμβάσεις ορισμένου χρόνου, εάν ο χρόνος αυτός είναι δώδεκα (12) μήνες ή λιγότερο, η εκτιμώμενη συνολική αξία για τη διάρκεια της σύμβασης ή, αν η διάρκεια αυτή υπερβαίνει τους δώδεκα (12) μήνες, η συνολική αξία της σύμβασης, συμπεριλαμβανομένης της εκτιμώμενης υπολειπόμενης αξίας και β) για τις συμβάσεις αορίστου χρόνου ή τις συμβάσεις των οποίων η διάρκεια δεν μπορεί να προσδιορισθεί, η μηνιαία αξία πολλαπλασιασμένη επί σαράντα οκτώ (48).

10. Για τον υπολογισμό της εκτιμώμενης αξίας συμβάσεων υπηρεσιών, λαμβάνονται υπόψη, ανάλογα με την περίπτωση, τα ακόλουθα ποσά:

α) όσον αφορά στις ασφαλιστικές υπηρεσίες, το καταβλητέο ασφάλιστρο και οι άλλοι τρόποι αμοιβής β) όσον αφορά στις τραπεζικές και άλλες χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, οι αμοιβές, οι προμήθειες, οι τόκοι και οι άλλοι τρόποι αμοιβής γ) όσον αφορά στις συμβάσεις που περιλαμβάνουν μελέτες, οι αμοιβές, προμήθειες και οι άλλοι τρόποι αμοιβής.

11. Όταν πρόκειται για συμβάσεις υπηρεσιών στις οποίες δεν αναφέρεται συνολική τιμή, ως βάση υπολογισμού της εκτιμώμενης αξίας των συμβάσεων λαμβάνεται:

α) για τις συμβάσεις ορισμένου χρόνου, εάν η διάρκειά τους είναι ίση ή μικρότερη από σαράντα οκτώ (48) μήνες, η συνολική αξία για όλη τη διάρκεια της σύμβασης·

β) για τις συμβάσεις αορίστου χρόνου ή τις συμβάσεις των οποίων η διάρκεια υπερβαίνει τους σαράντα οκτώ (48) μήνες, η μηνιαία αξία πολλαπλασιασμένη επί σαράντα οκτώ (48).

Άρθρο 25

Χρησιμοποίηση ανοικτών διαδικασιών, κλειστών διαδικασιών και διαδικασιών με διαπραγμάτευση (άρθρο 40 Οδηγίας 2004/17/ΕΚ)

[...]

3. Οι αναθέτοντες φορείς μπορούν να χρησιμοποιούν μια διαδικασία χωρίς προηγούμενη προκήρυξη διαγωνισμού, στις ακόλουθες περιπτώσεις:

α) εάν, ύστερα από διαδικασία με προηγούμενη προκήρυξη διαγωνισμού, δεν υποβλήθηκε καμία προσφορά ή καμία από τις υποβληθείσες προσφορές δεν είναι κατάλληλη ή εάν δεν υπάρχει κανείς υποψήφιος, εφόσον δεν έχουν τροποποιηθεί ουσιαστικά οι αρχικοί όροι της σύμβασης·

β) εάν η σύναψη της σύμβασης γίνεται αποκλειστικά για λόγους έρευνας, δοκιμών, μελέτης ή ανάπτυξης και όχι με σκοπό την εξασφάλιση κέρδους ή την ανάκτηση των δαπανών έρευνας και ανάπτυξης και στο βαθμό που η σύναψη μιας τέτοιας σύμβασης δεν θίγει την προκήρυξη διαγωνισμού για τις επόμενες συμβάσεις που θα επιδιώκουν, ιδίως, αυτούς τους σκοπούς·

γ) εάν, για λόγους τεχνικούς ή καλλιτεχνικούς ή σχετικούς με την προστασία αποκλειστικών δικαιωμάτων, η σύμβαση μπορεί να ανατεθεί μόνο σε ορισμένο οικονομικό φορέα·

δ) στο βαθμό που είναι απολύτως απαραίτητος, εάν, λόγω κατεπείγουσας ανάγκης οφειλόμενης σε γεγονότα απρόβλεπτα για τους αναθέτοντες φορείς, δεν είναι δυνατή η τήρηση των προθεσμιών που προβλέπονται για τις ανοικτές ή κλειστές διαδικασίες, ή τις διαδικασίες με διαπραγμάτευση·

ε) στην περίπτωση των συμβάσεων προμηθειών για συμπληρωματικές παραδόσεις εκ μέρους του αρχικού προμηθευτή, οι οποίες προορίζονται είτε για τη μερική ανανέωση προμηθειών ή εγκαταστάσεων τρέχουσας χρήσης είτε για την επέκταση υφισταμένων προμηθειών ή εγκαταστάσεων, εφόσον η αλλαγή προμηθευτή θα υποχρέωνε τον αναθέτοντα φορέα να προμηθευθεί υλικό με διαφορετικά τεχνικά χαρακτηριστικά, γεγονός που θα μπορούσε να οδηγήσει σε ασυμβατότητα ή σε δυσανάλογες τεχνικές δυσχέρειες ως προς τη χρήση ή τη συντήρηση·

στ) για συμπληρωματικά έργα ή υπηρεσίες που δεν περιλαμβάνονται στην αρχικά κατακυρωθείσα μελέτη ούτε στην αρχικά συναφθείσα σύμβαση αλλά τα οποία, λόγω μη προβλέψιμων περιστάσεων, έχουν καταστεί απαραίτητα για την εκτέλεση αυτής της σύμβασης, με την προϋπόθεση ότι ανατίθενται στον εργολήπτη ή τον πάροχο υπηρεσιών που εκτελεί την αρχική σύμβαση, όταν τα εν λόγω συμπληρωματικά έργα ή υπηρεσίες δεν μπορούν να διαχωρισθούν, τεχνικώς ή οικονομικώς, από την κύρια σύμβαση χωρίς να δημιουργηθούν μείζονα προβλήματα στους αναθέτοντες φορείς, ή όταν τα εν λόγω συμπληρωματικά έργα ή υπηρεσίες, αν και μπορούν να διαχωρισθούν από την εκτέλεση της αρχικής σύμβασης, είναι απολύτως απαραίτητα για την ολοκλήρωσή της·

ζ) στην περίπτωση των συμβάσεων έργων, για νέα έργα που συνίστανται στην επανάληψη παρόμοιων εργασιών και ανατίθενται στον εργολήπτη στον οποίο οι ίδιοι αναθέτοντες φορείς έχουν αναθέσει προγενέστερη σύμβαση, με την προϋπόθεση ότι τα έργα αυτά είναι σύμφωνα με μια βασική μελέτη και ότι για τη μελέτη αυτή έχει συναφθεί μια πρώτη σύμβαση έπειτα από προκήρυξη διαγωνισμού· τη στιγμή που προκηρύσσεται ο διαγωνισμός για την πρώτη μελέτη, πρέπει να επισημαίνεται ότι υπάρχει η δυνατότητα προσφυγής στην εν λόγω διαδικασία, το δε ποσό του συνολικού προϋπολογισμού για τη συνέχιση των έργων λαμβάνεται υπόψη από τους αναθέτοντες φορείς για την εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 16 και 17·

η) εάν πρόκειται για προμήθειες που είναι εισηγμένες και αγοράζονται σε χρηματιστήριο εμπορευμάτων·

θ) για τις συμβάσεις που συνάπτονται βάσει συμφωνίας-πλασιίου, εφόσον πληρούνται η προϋπόθεση του άρθρου 14, παράγραφος 2·

ι) για τις αγορές ευκαιρίας, όταν, με την αξιοποίηση μιας ιδιαίτερα ευνοϊκής ευκαιρίας που παρουσιάζεται για πολύ σύντομο χρονικό διάστημα, μπορούν να αποκτηθούν προμήθειες σε τιμή πολύ χαμηλότερη από τις τιμές που επικρατούν συνήθως στην αγορά·

ια) για την αγορά προμηθειών, υπό όρους ιδιαίτερα ευνοϊκούς, είτε από προμηθευτή που παύει οριστικά την εμπορική δραστηριότητά του είτε από το σύνδικο ή τον εκκαθαριστή πτώχευσης, δικαστικού συμβιβασμού, αναγκαστικής εκκαθάρισης ή άλλης ανάλογης διαδικασίας·

ιβ) όταν η σχετική σύμβαση υπηρεσιών έπεται διαγωνισμού μελετών που έχει διοργανωθεί σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος διατάγματος και πρέπει, σύμφωνα με τους σχετικούς κανόνες, να ανατεθεί στο νικητή ή σε έναν από τους νικητές του εν λόγω διαγωνισμού· για την τελευταία αυτή περίπτωση, όλοι οι νικητές του διαγωνισμού πρέπει να καλούνται να συμμετάσχουν στις διαπραγματεύσεις”.

Οι διατάξεις των άρθρων 8, 24 και 25 του π.δ. 60/2007 (Α 64) έχουν ως εξής:

“Άρθρο 8

Μέθοδοι υπολογισμού της εκτιμώμενης αξίας των δημοσίων συμβάσεων, των συμφωνιών - πλασιίων και των δυναμικών συστημάτων αγορών (άρθρο 9 οδηγίας 2004/18/ΕΚ)

1. Ο υπολογισμός της εκτιμώμενης αξίας μιας δημόσιας σύμβασης βασίζεται στο συνολικό πληρωτέο ποσό, εκτός ΦΠΑ, όπως προσδιορίζεται από την αναθέτουσα αρχή. Στον υπολογισμό αυτό, λαμβάνεται υπόψη το εκτιμώμενο συνολικό ποσό, συμπεριλαμβανομένων τόσο του τυχόν προβλεπόμενου δικαιώματος προαίρεσεως όσο και των τυχόν παρατάσεων της σύμβασης.

Στην περίπτωση που η αναθέτουσα αρχή προβλέπει βραβεία ή την καταβολή ποσών στους

υποψηφίους ή προσφέροντες, τα ποσά αυτά λαμβάνονται υπόψη κατά τον υπολογισμό της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης.

2. Η αποτίμηση πρέπει να ισχύει κατά το χρόνο αποστολής της προκήρυξης διαγωνισμού, όπως προβλέπεται στο άρθρο 29 παράγραφος 2 ή, στις περιπτώσεις όπου δεν απαιτείται μια τέτοια προκήρυξη, κατά το χρονικό σημείο έναρξης της διαδικασίας ανάθεσης της σύμβασης.

3. Κανένα σχέδιο έργου και καμία σύμβαση προμήθειας ή υπηρεσιών δεν επιτρέπεται να κατατμηθεί, προκειμένου να αποφευχθεί η εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος διατάγματος.

4. Για τις δημόσιες συμβάσεις έργων, κατά τον υπολογισμό της εκτιμώμενης αξίας πρέπει να λαμβάνονται υπόψη το ποσό των έργων καθώς και η συνολική εκτιμώμενη αξία των αναγκαίων προμηθειών για την εκτέλεση των έργων που τίθενται στη διάθεση του εργολήπτη από τις αναθέτουσες αρχές.

5. α) Όταν ένα σχεδιαζόμενο έργο ή ένα σχέδιο αγοράς υπηρεσιών μπορεί να οδηγήσει σε ταυτόχρονη σύναψη χωριστών συμβάσεων κατά τμήματα, λαμβάνεται υπόψη η συνολική εκτιμώμενη αξία όλων των τμημάτων. Όταν η συνολική αξία των τμημάτων είναι ίση με ή υπερβαίνει την αξία που καθορίζεται στο άρθρο 6, το παρόν εφαρμόζεται στη σύναψη κάθε τμήματος. Οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να παρεκκλίνουν, προκειμένου για τα τμήματα, των οποίων η εκτιμώμενη αξία εκτός ΦΠΑ είναι μικρότερη των ογδόντα χιλιάδων (80.000) ευρώ για τις υπηρεσίες και του 1.000.000 ευρώ για τα έργα, εφόσον το συνολικό ποσό των συγκεκριμένων τμημάτων δεν υπερβαίνει το 20 % της συνολικής αξίας όλων των τμημάτων.

β) Όταν η προμήθεια ομοειδών προϊόντων μπορεί να οδηγήσει σε ταυτόχρονη σύναψη χωριστών συμβάσεων κατά τμήματα, λαμβάνεται υπόψη η εκτιμώμενη συνολική αξία αυτών των τμημάτων κατά την εφαρμογή του άρθρου 6 σημεία α) και β). Όταν η συνολική αξία των τμημάτων είναι ίση με ή υπερβαίνει την αξία που καθορίζεται στο άρθρο 6, το παρόν εφαρμόζεται στη σύναψη κάθε τμήματος. Οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να παρεκκλίνουν, προκειμένου για τα τμήματα των οποίων η εκτιμώμενη αξία εκτός ΦΠΑ είναι μικρότερη των ογδόντα χιλιάδων (80.000) ευρώ και υπό τον όρο ότι το συνολικό ποσό των συγκεκριμένων τμημάτων δεν υπερβαίνει το 20 % της συνολικής αξίας όλων των τμημάτων.

6. Προκειμένου για δημόσιες συμβάσεις προμηθειών που έχουν ως αντικείμενο τη χρηματοδοτική μίσθωση, τη μίσθωση, ή τη μίσθωση-πώληση προϊόντων, η αξία που λαμβάνεται ως βάση για τον υπολογισμό της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης, προσδιορίζεται ως εξής:

α) Στην περίπτωση συμβάσεων ορισμένου χρόνου, εφόσον η διάρκεια τους είναι ίση ή μικρότερη από δώδεκα (12) μήνες, η συνολική εκτιμώμενη αξία για τη διάρκεια της σύμβασης ή, εφόσον η διάρκεια της σύμβασης είναι μεγαλύτερη από δώδεκα (12) μήνες, η συνολική αξία της σύμβασης, συμπεριλαμβανομένης της εκτιμώμενης υπολειπόμενης αξίας.

β) Στην περίπτωση συμβάσεων αορίστου χρόνου ή στην περίπτωση που η διάρκεια τους δεν μπορεί να προσδιορισθεί, η μηνιαία αξία πολλαπλασιαζόμενη επί 48.

7. Όταν πρόκειται για δημόσιες συμβάσεις προμηθειών ή υπηρεσιών που έχουν περιοδικό χαρακτήρα ή προβλέπεται να ανανεωθούν μέσα σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, λαμβάνεται ως βάση για τον υπολογισμό της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης:

α) είτε η συνολική πραγματική αξία των διαδοχικών συμβάσεων του ίδιου τύπου, οι οποίες συνήφθησαν κατά το προηγούμενο δωδεκάμηνο ή οικονομικό έτος, αναπροσαρμοσμένη, εφόσον τούτο είναι δυνατόν, προκειμένου να ληφθούν υπόψη ενδεχόμενες μεταβολές ως προς τις ποσότητες ή την αξία τους κατά τους δώδεκα (12) μήνες που έπονται της αρχικής σύμβασης.

β) είτε η εκτιμώμενη συνολική αξία των διαδοχικών συμβάσεων που συνήφθησαν κατά το δωδεκάμηνο που έπεται της πρώτης παράδοσης ή κατά τη διάρκεια του οικονομικού έτους, εφόσον αυτό υπερβαίνει τους δώδεκα (12) μήνες. Η επιλογή της μεθόδου για τον υπολογισμό της εκτιμώμενης αξίας μιας δημόσιας σύμβασης δεν επιτρέπεται να γίνεται προς το σκοπό αποφυγής της

εφαρμογής του παρόντος.

8. Για τις δημόσιες συμβάσεις υπηρεσιών, η αξία που λαμβάνεται ως βάση για τον υπολογισμό της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης, είναι, ανάλογα με την περίπτωση, η εξής:

α) για τα ακόλουθα είδη υπηρεσιών:

- i) ασφαλιστικές υπηρεσίες: το καταβλητέο ασφάλιστρο και τυχόν άλλοι τρόποι αμοιβής,
- ii) τραπεζικές και άλλες χρηματοοικονομικές υπηρεσίες: οι αμοιβές, οι προμήθειες, οι τόκοι και τυχόν άλλοι τρόποι αμοιβής,
- iii) συμβάσεις που περιλαμβάνουν μελέτες: οι αμοιβές, οι καταβλητέες προμήθειες και τυχόν άλλοι τρόποι αμοιβής-

β) για τις συμβάσεις υπηρεσιών που δεν αναφέρουν συνολική τιμή:

- i) στην περίπτωση συμβάσεων ορισμένου χρόνου και εφόσον η διάρκεια τους είναι ίση ή μικρότερη από 48 μήνες: η συνολική εκτιμώμενη αξία για όλη την αντίστοιχη διάρκεια,
- ii) στην περίπτωση συμβάσεων αορίστου χρόνου ή διάρκειας μεγαλύτερης των σαράντα οκτώ (48) μηνών: η μηνιαία αξία πολλαπλασιαζόμενη επί 48.

9. Για τις Συμφωνίες-πλαίσια και για τα Δυναμικά συστήματα αγορών, η αξία που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη είναι η μέγιστη αξία, υπολογιζόμενη χωρίς ΦΠΑ, ου συνόλου των συμβάσεων που προβλέπονται για τη συνολική διάρκεια της συμφωνίας-πλαισίου ή του δυναμικού συστήματος αγορών.

Άρθρο 24

Διαδικασία με διαπραγμάτευση, με δημοσίευση προκήρυξης διαγωνισμού (άρθρο 30 οδηγίας 2004/18/ΕΚ)

1. Οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να συνάπτουν δημόσιες συμβάσεις προσφεύγοντας σε διαδικασία με διαπραγμάτευση, αφού προηγηθεί δημοσίευση προκήρυξης διαγωνισμού, στις ακόλουθες περιπτώσεις:

α) Σε περίπτωση μη κανονικών προσφορών ή κατάθεσης προσφορών που είναι απαράδεκτες σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις, τηρουμένων των οριζόμενων στις διατάξεις των άρθρων 28, 39 έως 52 και 55, έπειτα από ανοικτή ή κλειστή διαδικασία ή ανταγωνιστικό διάλογο, με την προϋπόθεση ότι οι αρχικοί όροι της σύμβασης δεν τροποποιούνται ουσιωδώς.

Οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να μη δημοσιεύουν προκήρυξη διαγωνισμού, εάν στη διαδικασία με διαπραγμάτευση περιλαμβάνουν όλους τους προσφέροντες που πληρούν τα κριτήρια των άρθρων 43 έως 50 και οι οποίοι, κατά την ανοικτή ή κλειστή διαδικασία ή τον προηγηθέντα ανταγωνιστικό διάλογο, υπέβαλαν παραδεκτές προσφορές.

β) Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όταν πρόκειται για έργα, προμήθειες ή υπηρεσίες των οποίων η φύση ή διάφοροι αστάθμητοι παράγοντες δεν επιτρέπουν το συνολικό προκαθορισμό των τιμών.

γ) Στον τομέα των υπηρεσιών, ιδίως κατά την έννοια της κατηγορίας 6 του Παραρτήματος II Α και για παροχές διανοητικής εργασίας, όπως η σύλληψη έργου, στο μέτρο που η φύση των προς παροχή εργασιών δεν επιτρέπει τον καθορισμό με επαρκή ακρίβεια των προδιαγραφών της σύμβασης, ώστε να επιτρέπεται η ανάθεση της με επιλογή της καλύτερης προσφοράς, σύμφωνα με τους κανόνες που διέπουν την ανοικτή ή την κλειστή διαδικασία.

δ) στον τομέα των έργων, για τα έργα που εκτελούνται αποκλειστικά για σκοπούς έρευνας, δοκιμής ή τελειοποίησης και όχι για να εξασφαλίζουν την αποδοτικότητα ή την κάλυψη των δαπανών έρευνας και ανάπτυξης.

2. Στις περιπτώσεις που αναφέρονται στην παράγραφο 1, οι αναθέτουσες αρχές διαπραγματεύονται με τους προσφέροντες προκειμένου αυτοί να προσαρμόζουν τις προσφορές τους στους όρους της προκήρυξης του διαγωνισμού, της συγγραφής υποχρεώσεων και των λοιπών τευχών του διαγωνισμού και προκειμένου να επιτευχθεί η καλύτερη προσφορά, σύμφωνα με το άρθρο 51

παράγραφος 1.

3. Κατά τη διάρκεια της διαπραγμάτευσης, οι αναθέτουσες αρχές εξασφαλίζουν την ίση μεταχείριση όλων των προσφερόντων. Ειδικότερα, δεν παρέχουν, κατά τρόπο που να δημιουργεί διακρίσεις, πληροφορίες που ευνοούν ορισμένους προσφέροντες σε σχέση με άλλους.

4. Οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να προβλέπουν στην προκήρυξη ή στη συγγραφή υποχρεώσεων ότι η διαδικασία με διαπραγμάτευση διεξάγεται σε διαδοχικές φάσεις ώστε να μειώνεται ο αριθμός των προς διαπραγμάτευση προσφορών με την εφαρμογή των προβλεπόμενων κριτηρίων ανάθεσης.

Άρθρο 25

Διαδικασία με διαπραγμάτευση, χωρίς δημοσίευση προκήρυξης διαγωνισμού (άρθρο 31 οδηγίας 2004/18/ΕΚ)

Οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να συνάπτουν τις δημόσιες συμβάσεις τους προσφεύγοντας σε διαδικασία με διαπραγμάτευση, χωρίς να προηγείται δημοσίευση σχετικής προκήρυξης, στις ακόλουθες περιπτώσεις:

1) Προκειμένου για δημόσιες συμβάσεις έργων, προμηθειών και υπηρεσιών:

α) εάν, ύστερα από ανοικτή ή κλειστή διαδικασία, δεν υποβλήθηκε καμία προσφορά ή καμία από τις υποβληθείσες προσφορές δεν κρίνεται κατάλληλη, ή εάν δεν υπάρχει κανείς υποψήφιος, εφόσον δεν έχουν τροποποιηθεί ουσιωδώς οι αρχικοί όροι της σύμβασης και με την προϋπόθεση ότι διαβιβάζεται σχετική έκθεση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ύστερα από αίτημα της,

β) εάν, για λόγους τεχνικούς, καλλιτεχνικούς ή σχετικούς με την προστασία αποκλειστικών δικαιωμάτων, η σύμβαση μπορεί να ανατεθεί μόνο σε συγκεκριμένο οικονομικό φορέα,

γ) στο μέτρο που είναι απολύτως απαραίτητο, εάν λόγω κατεπείγουσας ανάγκης, οφειλόμενης σε γεγονότα απρόβλεπτα για τις ενδιαφερόμενες αναθέτουσες αρχές, δεν είναι δυνατή η τήρηση των προθεσμιών που προβλέπονται για τις ανοικτές, κλειστές ή με διαπραγμάτευση διαδικασίες με δημοσίευση προκήρυξης διαγωνισμού που αναφέρονται στο άρθρο 24. Οι περιστάσεις που επικαλούνται οι αναθέτουσες αρχές για την αιτιολόγηση της κατεπείγουσας ανάγκης δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να απορρέουν από δική τους ευθύνη.

2) Προκειμένου για δημόσιες συμβάσεις προμηθειών:

α) όταν τα σχετικά προϊόντα κατασκευάζονται αποκλειστικά για σκοπούς έρευνας, πειραματισμού, μελέτης ή ανάπτυξης, προκειμένου για ποσότητα που δεν εξασφαλίζει την εμπορική βιωσιμότητα του προϊόντος ή την απόσβεση των δαπανών έρευνας και ανάπτυξης.

β) όταν αφορούν συμπληρωματικές παραδόσεις που πραγματοποιούνται από τον αρχικό προμηθευτή και προορίζονται είτε για τη μερική ανανέωση προμηθειών ή εγκαταστάσεων τρέχουσας χρήσης είτε για την επέκταση υφιστάμενων προμηθειών ή εγκαταστάσεων, εφόσον η αλλαγή προμηθευτή θα υποχρέωνε την αναθέτουσα αρχή να προμηθευτεί υλικό με διαφορετικά τεχνικά χαρακτηριστικά, τα οποία είναι ασυμβίβαστα ή προκαλούν δυσανάλογες τεχνικές δυσχέρειες ως προς τη χρήση και συντήρηση. Η διάρκεια των εν λόγω συμβάσεων καθώς και των ανανεώσιμων συμβάσεων δεν υπερβαίνει τα τρία έτη, εκτός αν συντρέχουν εξαιρετικοί λόγοι, η συνδρομή των οποίων θα πρέπει να αιτιολογείται ειδικώς,

γ) όταν πρόκειται για προμήθειες που είναι εισηγμένες και αγοράζονται σε χρηματιστήριο βασικών προϊόντων

δ) όταν έχουν ως αντικείμενο προμήθεια ειδών, υπό ιδιαίτερα ευνοϊκούς όρους, είτε από έναν προμηθευτή που έπαυσε οριστικά την εμπορική δραστηριότητα του, είτε από τον σύνδικο ή τον εκκαθαριστή μιας πτώχευσης ή αναγκαστικής εκκαθάρισης.

3) Προκειμένου για δημόσιες συμβάσεις υπηρεσιών:

όταν η σχετική σύμβαση έπεται διαγωνισμού μελετών και πρέπει, σύμφωνα με τους εφαρμοστέους κανόνες, να ανατεθεί στο νικητή ή σε έναν από τους νικητές του διαγωνισμού αυτού. Στην τελευταία

αυτή περίπτωση, όλοι οι νικητές του διαγωνισμού καλούνται να συμμετάσχουν στις διαπραγματεύσεις.

4) Προκειμένου για δημόσιες συμβάσεις έργων και υπηρεσιών:

α) όταν αφορούν συμπληρωματικά έργα ή υπηρεσίες που δεν περιλαμβάνονταν στην αρχικώς κατακυρωθείσα μελέτη ούτε στην αρχική σύμβαση και τα οποία, λόγω μη προβλέψιμων περιστάσεων, κατέστησαν αναγκαία για την εκτέλεση των εργασιών ή της υπηρεσίας, όπως περιγράφεται στην αρχική σύμβαση, υπό την προϋπόθεση ότι η ανάθεση γίνεται στον οικονομικό φορέα που εκτελεί τις υπηρεσίες αυτές ή την υπηρεσία αυτή, εφόσον τα συμπληρωματικά έργα ή οι υπηρεσίες είτε δεν μπορούν, από τεχνική ή οικονομική άποψη, να διαχωρισθούν από την αρχική σύμβαση χωρίς να δημιουργηθούν μείζονα προβλήματα για τις αναθέτουσες αρχές είτε μπορούν να διαχωρισθούν από την εκτέλεση της αρχικής σύμβασης, πλην όμως είναι απόλυτα αναγκαία για την ολοκλήρωση της. Το σωρευτικό ποσό των συναπτομένων συμβάσεων συμπληρωματικών έργων ή υπηρεσιών δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει το 50% του ποσού της αρχικής σύμβασης

β) όταν έχουν ως αντικείμενο νέα έργα ή υπηρεσίες που συνίστανται στην επανάληψη παρόμοιων έργων ή υπηρεσιών που ανατέθηκαν στον οικονομικό φορέα ανάδοχο της αρχικής σύμβασης από τις ίδιες αναθέτουσες αρχές, υπό την προϋπόθεση ότι αυτά τα έργα ή οι υπηρεσίες είναι σύμφωνες με μία βασική μελέτη που αποτέλεσε αντικείμενο αρχικής σύμβασης και η οποία έχει συναφθεί σύμφωνα με την ανοικτή ή την κλειστή διαδικασία.

Η δυνατότητα προσφυγής στη διαδικασία αυτή πρέπει να επισημαίνεται ήδη κατά την αρχική προκήρυξη διαγωνισμού, και το συνολικό προβλεπόμενο ποσό για τη συνέχιση των εργασιών ή υπηρεσιών λαμβάνεται υπόψη από τις αναθέτουσες αρχές κατά την εφαρμογή του άρθρου 6. Προσφυγή στη διαδικασία αυτή επιτρέπεται μόνο επί μια τριετία μετά τη σύναψη της αρχικής σύμβασης”.

B. Οδηγίες εφαρμογής

1. Πεδίο εφαρμογής αρ. 2 παρ. 2 περ. γ υποπερ. δδ Ν. 4013/2011 - Μέθοδος υπολογισμού εκτιμώμενης αξίας σύμβασης

Σύμφωνα με την υποπερίπτωση δδ' της περίπτωσης γ' της παραγράφου 2 του άρθρου 2 του Ν. 4013/2011 με την παράγραφο 1 του άρθρου 61 του Ν. 4146/2013:

"δδ) Οι αποφάσεις των αναθετουσών Αρχών που αφορούν προσφυγή στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης για την ανάθεση των δημοσίων συμβάσεων, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 25 παρ. 3 του π.δ. 59/2007 και των άρθρων 24 και 25 του π.δ. 60/2007, εξαιρουμένων των περιπτώσεων ανωτέρας βίας, εκδίδονται μετά από σύμφωνη γνώμη της Αρχής, εφόσον οι συμβάσεις αυτές εμπίπτουν, λόγω της εκτιμώμενης αξίας τους, στο πεδίο εφαρμογής των ανωτέρω προεδρικών διαταγμάτων.[...]"

Επομένως οι αναθέτουσες αρχές/αναθέτοντες φορείς αποστέλλουν τα σχετικά αιτήματα τους για έκδοση σύμφωνης γνώμης στην Αρχή, εφόσον αφορούν συμβάσεις που εμπίπτουν, λόγω ποσού, στο πεδίο εφαρμογής των ως άνω Προεδρικών Διαταγμάτων. Υπενθυμίζεται ότι από την 1η Ιανουαρίου 2014 ισχύουν τα νέα κατώτατα χρηματικά όρια σύμφωνα με τον Κανονισμό 1336/2013 (επισυνάπτεται ηλεκτρονικά).

Συναφώς επισημαίνεται ότι ο υπολογισμός της εκτιμώμενης αξίας μιας δημόσιας σύμβασης βασίζεται στις μεθόδους υπολογισμού των άρθρων 17 και 8 των ΠΔ 59/2007 και 60/2007 αντίστοιχα. Ειδικά σε περίπτωση ανάθεσης σύμβασης με τη διαδικασία της διαπραγμάτευσης δυνάμει της περ. α) της παρ. 4 του άρθρου 25 του ΠΔ 60/2007 και της περ. στ) της παρ. 3 του άρθρου 25 του ΠΔ 59/2007 (συμπληρωματικά έργα ή υπηρεσίες) ή της περ. β) της παρ. 2 του άρθρου 25 και της περ. ε) της παρ. 3 του άρθρου 25 των ίδιων προεδρικών διαταγμάτων

αντίστοιχα (συμπληρωματικές παραδόσεις), για τον υπολογισμό της αξίας της σύμβασης λαμβάνεται υπόψη η συνολική αθροιζόμενη αξία τόσο της αρχικής σύμβασης όσο και των συμπληρωματικών αυτής συμβάσεων.

2. Χρόνος υποβολής αιτήματος της αναθέτουσας αρχής / αναθέτοντος φορέα

Κατά τα οριζόμενα στην ίδια διάταξη, : "Η εν λόγω αρμοδιότητα ασκείται μέσα σε προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών από την περιέλευση του σχεδίου απόφασης στην Αρχή..."

Περαιτέρω, στο άρθρο 20 παρ. 1 και 2 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (ν. 2690/1999) ορίζεται ρητώς ότι: «Όπου ο νόμος, για την έκδοση διοικητικής πράξης, προβλέπει προηγούμενη γνώμη (απλή ή σύμφωνη) ή πρόταση άλλου οργάνου, η μεν γνώμη διατυπώνεται ύστερα από ερώτημα του οργάνου που έχει την αποφασιστική αρμοδιότητα, η δε πρόταση υποβάλλεται με πρωτοβουλία του προτείνοντος οργάνου. Η γνώμη ή η πρόταση, πρέπει να είναι έγγραφη, αιτιολογημένη και επίκαιρη κατά το περιεχόμενό της. Το όργανο που έχει την αποφασιστική αρμοδιότητα δεν μπορεί να εκδώσει πράξη με περιεχόμενο διαφορετικό από αυτό της σύμφωνης γνώμης της πρότασης».

Όπως προκύπτει ρητώς από τις ανωτέρω διατάξεις, «η γνώμη προηγείται της έκδοσης της διοικητικής πράξης (σ.σ. εν προκειμένω της απόφασης διενέργειας της διαπραγμάτευσης), η δε σύμφωνη γνώμη δεσμεύει τον αποδέκτη της, δηλ. το όργανο που ασκεί την αποφασιστική αρμοδιότητα, το οποίο υποχρεούται να εφαρμόσει το νόμο και να ενεργήσει κατά τον τρόπο που υποδεικνύει το όργανο που γνωμοδοτεί. Εάν διαφωνεί δεν δικαιούται να ενεργήσει αντίθετα προς την υπόδειξη της σύμφωνης γνώμης, δικαιούται όμως να απόσχει από κάθε ενέργεια, εφόσον έχει προς τούτο διακριτική ευχέρεια. Η τήρηση της διαδικασίας αυτής συνιστά ουσιώδη τύπο της διαδικασίας εκδόσεως της σχετικής διοικητικής πράξης και η μη τήρησή του συνεπάγεται ακυρότητα της πράξεως της Διοίκησης» (ΝΣΚ 262/2008).

Συνεπώς, η έκδοση σύμφωνης γνώμης από την Αρχή, προϋποθέτει ότι κατά το χρόνο υποβολής του σχετικού αιτήματος η αναθέτουσα αρχή / αναθέτων φορέας δεν έχει προβεί στη λήψη σχετικής απόφασης διενέργειας διαπραγμάτευσης, πολύ δε περισσότερο, δεν έχει προβεί στην ανάθεση της σύμβασης.

Ειδικά για την περίπτωση συμπληρωματικών έργων της υποπερίπτωσης α) της περίπτωσης 4 του άρθρου 25 του ΠΔ 60/2007 και της περίπτωσης στ) της παρ. 3 του άρθρου 25 του ΠΔ 59/2007, και το χρονικό σημείο κατά το οποίο οφείλει η αναθέτουσα αρχή / αναθέτων φορέας να υποβάλει αίτημα στην Αρχή για την έκδοση της σχετικής αποφάσεως του αρ. 2 παρ. 2 περ. γ υποπερ. δδ Ν.4013/2011, λαμβανομένου υπόψη και του σχετικού άρθρου 57 του Ν. 3669/2008 (Α' 116), σημειώνονται τα ακόλουθα.

Οι σχετικές διατάξεις του άρθρου 57 «Αυξομειώσεις εργασιών – νέες εργασίες» του Ν. 3669/08 προβλέπουν:

«1. Το έργο εκτελείται σύμφωνα με τη σύμβαση και τα τεύχη και σχέδια που τη συνοδεύουν. Ο φορέας κατασκευής του έργου έχει το δικαίωμα, αν προκύψει ανάγκη εκτέλεσης συμπληρωματικών εργασιών, που δεν περιλαμβάνονται στο αρχικό ανατεθέν έργο ούτε στην πρώτη συναφθείσα σύμβαση και οι οποίες κατέστησαν αναγκαίες λόγω απρόβλεπτων περιστάσεων κατά την εκτέλεση του έργου, όπως αυτό περιγράφεται στην αρχική σύμβαση, να συνάπτει σύμβαση με τον ανάδοχο του έργου, με την προϋπόθεση ότι οι συμπληρωματικές εργασίες δεν μπορούν τεχνικά ή οικονομικά να διαχωριστούν από την κύρια σύμβαση, χωρίς να δημιουργήσουν μείζονα προβλήματα για τις αναθέτουσες αρχές ή όταν αυτές οι εργασίες, μολοντί μπορούν να διαχωριστούν από την αρχική σύμβαση, είναι απόλυτα αναγκαίες για την τελειοποίησή της. Το συνολικό ποσό των συμβάσεων αυτών δεν μπορεί να υπερβαίνει το ποσοστό του πενήντα τοις εκατό (50%) του ποσού της αρχικής

σύμβασης, στο οποίο συμπεριλαμβάνεται και η αμοιβή για τη σύνταξη των τυχόν απαιτούμενων μελετών για τις συμπληρωματικές εργασίες. Η εκτέλεση των συμπληρωματικών εργασιών είναι υποχρεωτική για τον ανάδοχο του έργου και, προκειμένου να υπογραφεί η σύμβαση για την εκτέλεσή τους, απαιτείται γνώμη του οικείου τεχνικού συμβουλίου. Για τον καθορισμό τιμών μονάδας στις εργασίες της συμπληρωματικής σύμβασης λαμβάνονται οι τιμές της αρχικής σύμβασης και για τον κανονισμό τιμών μονάδας στις νέες εργασίες της συμπληρωματικής σύμβασης εφαρμόζονται οι παράγραφοι 5, 6 και 7 (...) 3. Με τα ποσά των απρόβλεπτων δαπανών (απρόβλεπτα) που περιλαμβάνονται στην αρχική σύμβαση καλύπτονται ιδίως δαπάνες που προκύπτουν από εφαρμογή νέων κανονισμών ή κανόνων που καθιερώθηκαν ως υποχρεωτικοί μετά την ανάθεση του έργου, καθώς και από προφανείς παραλείψεις ή σφάλματα της προμέτρησης της μελέτης ή από απαιτήσεις της κατασκευής οι οποίες καθίστανται απαραίτητες για την αρτιότητα και λειτουργικότητα του έργου, παρά την πλήρη εφαρμογή των σχετικών προδιαγραφών κατά την κατάρτιση των μελετών του έργου και υπό την προϋπόθεση να μην τροποποιείται το «βασικό σχέδιο» του έργου, δηλαδή ή όλη κατασκευή, καθώς και τα βασικά διακριτά στοιχεία της, όπως προβλέπονται από την αρχική σύμβαση (...) 8. Οι Ανακεφαλαιωτικοί Πίνακες Εργασιών και τα Πρωτόκολλα Κανονισμού Τιμών Μονάδας Νέων Εργασιών που τους συνοδεύουν συντάσσονται από τη διευθύνουσα υπηρεσία και υπογράφονται από τον ανάδοχο ανεπιφύλακτα ή με επιφύλαξη. Αν ο ανάδοχος αρνηθεί την υπογραφή, του κοινοποιείται ο ανακεφαλαιωτικός πίνακας και τα πρωτόκολλα, σύμφωνα με το άρθρο 44 του παρόντος. Στην περίπτωση αυτή όπως και στην περίπτωση που ο ανάδοχος υπέγραψε τα σχετικά έγγραφα με επιφύλαξη, δικαιούται να υποβάλει ένσταση. Ο Ανακεφαλαιωτικός Πίνακας Εργασιών και τα πρωτόκολλα νέων τιμών εγκρίνονται από την προϊσταμένη αρχή, στην οποία διαβιβάζονται μαζί με την τυχόν ένσταση του αναδόχου, την αιτιολογική έκθεση για την ανάγκη των τροποποιήσεων, τον τρόπο κανονισμού των τιμών και κάθε σχετική πληροφορία. Αν έχει υποβληθεί ένσταση διατυπώνεται και η γνώμη της διευθύνουσας υπηρεσίας στο περιεχόμενο της ένστασης αυτής. Μετά την έγκριση του Ανακεφαλαιωτικού Πίνακα Εργασιών, ο ανάδοχος είναι υποχρεωμένος να εκτελέσει τις σχετικές εργασίες χωρίς αυτό να θίγει τα δικαιώματά του για επίλυση της τυχόν διαφοράς».

Σε συνέχεια των ανωτέρω προκύπτει ότι από τα στοιχεία του φακέλου της υποθέσεως που εξετάζει η Αρχή πρέπει να συναχθεί ότι η αναθέτουσα αρχή / αναθέτων φορέας δεν έχει προβεί, χωρίς την εκ του νόμου απαιτούμενη προηγούμενη σύμφωνη γνώμη της Αρχής, στη διενέργεια διαπραγμάτευσης και στην ανάθεση της συμπληρωματικής σύμβασης κατά την έννοια των άρθρων 25 περίπτωση. 4 υποπερ. α) του ΠΔ 60/2007 και 25 παρ. 3 στ) του ΠΔ 59/2007, με την έκδοση της εγκριτικής Απόφασης του Ανακεφαλαιωτικού Πίνακα Εργασιών, του Πρωτοκόλλου Κανονισμού Τιμών Μονάδας Νέων Εργασιών και της Συμπληρωματικής Σύμβασης, κατά παράβαση του άρθρου 2 παράγραφος 2 περίπτωση γ` υποπερίπτωση δδ` του ν. 4013/2011.

Τέλος η έκδοση σύμφωνης γνώμης από την Αρχή προϋποθέτει ότι, κατά το χρόνο υποβολής του σχετικού αιτήματος, η αναθέτουσα αρχή/ο αναθέτων φορέας έχει λάβει τις εκ του νόμου προβλεπόμενες λοιπές γνωμοδοτήσεις (π.χ. του Τεχνικού Συμβουλίου ή και της αρμόδιας Διαχειριστικής Αρχής εάν αφορά συγχρηματοδοτούμενο έργο) και δεν έχει προβεί στη λήψη σχετικής απόφασης διενέργειας διαπραγμάτευσης.

3. Υποχρεωτικά στοιχεία αιτήματος αρ. 2 παρ. 2 περ. γ υποπερ. δδ Ν. 4013/2011 για υπολογισμό εκτιμώμενης αξίας σύμβασης

Δεδομένου δε ότι η Αρχή έχει διαπιστώσει ότι οι αναθέτουσες αρχές/αναθέτοντες φορείς, κατά την υποβολή των σχετικών αιτημάτων τους, στις περισσότερες περιπτώσεις, δεν συνυποβάλλουν τα απαιτούμενα στοιχεία προκειμένου η Αρχή να είναι σε θέση να ελέγχει την

υπαγωγή ή μη μίας σύμβασης στην αρμοδιότητά της για έκδοση σύμφωνης γνώμης επί διαδικασίας διαπραγμάτευσης, λόγω ποσού, οι αναθέτουσες αρχές/αναθέτοντες φορείς παρακαλούνται όπως, κατά την υποβολή των σχετικών αιτημάτων τους στην Αρχή, συμπεριλαμβάνουν στο οικείο αίτημα όλα τα στοιχεία που επιτρέπουν τον υπολογισμό της προεκτιμώμενης αξίας της υπό ανάθεση σύμβασης, με βάση τα οριζόμενα στα άρθρα 17 και 8 των ΠΔ 59/2007 και 60/2007 αντίστοιχα.

Η Αρχή υπογραμμίζει ιδίως τα ακόλουθα στοιχεία, τα οποία πρέπει να περιλαμβάνονται στο σχετικό αίτημα της αναθέτουσας αρχής/αναθέτοντος φορέα, επισημαίνοντας ότι η κατωτέρω αναφορά δεν είναι σε καμία περίπτωση αποκλειστική (ανάλογα με το είδος της υπό ανάθεση σύμβασης η αναθέτουσα αρχή/ο αναθέτων φορέας οφείλει με μέριμνά της/του να προκρίνει και να συνυποβάλλει όλα τα ειδικότερα στοιχεία που απαιτούνται για τον υπολογισμό της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης σύμφωνα με τα ως άνω άρθρα των ΠΔ 59/2007 και 60/2007):

- το συνολικό εκτιμώμενο πληρωτέο ποσό χωρίς Φ.Π.Α. (αναφορά ότι το ποσό είναι χωρίς ΦΠΑ), όπως προσδιορίζεται από την αναθέτουσα αρχή/τον αναθέτοντα φορέα, συμπεριλαμβανομένων τόσο του τυχόν προβλεπόμενου δικαιώματος προαίρεσης, όσο και των τυχόν προσαυξήσεων του συμβατικού ανταλλάγματος σε περίπτωση παρατάσεων/ανανέωσης της σύμβασης,
- σε περίπτωση ανάθεσης σύμβασης έργου ή υπηρεσιών ή προμήθειας ομοειδών προϊόντων κατά τμήματα, η συνολική εκτιμώμενη αξία όλων των τμημάτων, καθώς και η αξία κάθε τμήματος χωριστά,
- να δηλώνει εάν πρόκειται για δημόσια σύμβαση προμηθειών ή υπηρεσιών που α)έχουν περιοδικό χαρακτήρα ή β)που προβλέπεται να ανανεωθούν μέσα σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Σε περίπτωση που πρόκειται για τέτοια σύμβαση, οι αναθέτουσες αρχές/αναθέτοντες φορείς πρέπει να συνυποβάλλουν δήλωση και στοιχεία από τα οποία να προκύπτουν: α) είτε η συνολική πραγματική αξία των διαδοχικών συμβάσεων του ίδιου τύπου, οι οποίες συνήφθησαν κατά το προηγούμενο δωδεκάμηνο ή οικονομικό έτος, αναπροσαρμοσμένη, εφόσον τούτο είναι δυνατόν, προκειμένου να ληφθούν υπόψη ενδεχόμενες μεταβολές ως προς τις ποσότητες ή την αξία τους κατά τους δώδεκα (12) τελευταίους μήνες που έπονται της αρχικής σύμβασης, β) είτε η εκτιμώμενη συνολική αξία των διαδοχικών συμβάσεων που θα συναφθούν κατά το δωδεκάμηνο που έπεται της πρώτης παράδοσης, ή κατά τη διάρκεια του οικονομικού έτους, εφόσον η συνολική διάρκεια τους υπερβαίνει τους δώδεκα (12) μήνες,
- σε περίπτωση ανάθεσης σύμβασης με τη διαδικασία της διαπραγμάτευσης δυνάμει της περ. α) της παρ. 4 του άρθρου 25 του ΠΔ 60/2007 και της περ. στ) της παρ. 3 του άρθρου 25 του ΠΔ 59/2007 (συμπληρωματικά έργα ή υπηρεσίες), η συνολική αξία τόσο της αρχικής σύμβασης όσο και όλων των συμπληρωματικών αυτής συμβάσεων. Στην περίπτωση αυτή να προσκομίζεται και η/οι πράξη/εις που έχει/ουν εκδοθεί κατόπιν του προσυμβατικού ελέγχου νομιμότητας της αρχικής σύμβασης ή και τυχόν προγενέστερων του αιτήματος συμπληρωματικών συμβάσεων από το Ελεγκτικό Συνέδριο.

4. Λοιπά υποχρεωτικά στοιχεία αιτήματος αρ. 2 παρ. 2 περ. γ υποπερ. δδ Ν.4013/2011

Κατά τα οριζόμενα στην διάταξη του άρθρου 2 παρ. 2 περ. γ' υποπερ. δδ' του ν. 4013/2011:

"Η εν λόγω αρμοδιότητα ασκείται μέσα σε προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών από την περιέλευση του σχεδίου απόφασης στην Αρχή, συνοδευόμενου από όλα τα στοιχεία στα οποία θεμελιώνεται, κατά περίπτωση, η προσφυγή στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης, με μέριμνα της αναθέτουσας

αρχής."

Κατά τα άνω, για να εξετασθεί από την Αρχή αίτημα παροχής σύμφωνης γνώμης σε απόφαση προσφυγής στη διαδικασία διαπραγμάτευσης, πρέπει να διαβιβάζονται και όλα τα θεμελιωτικά της προσφυγής αυτής στοιχεία.

Κατ' αρχήν οι αναθέτουσες αρχές/αναθέτοντες φορείς πρέπει να εντάσσουν την προσφυγή τους σε διαπραγμάτευση σε κάποια από τις περιοριστικά αναφερόμενες στο νόμο περιπτώσεις (άρθρα 24 και 25 π.δ/τος 60/2007 ή άρθρο 25 παρ. 3 π.δ/τος 59/2007 κατά περίπτωση). Κατά συνέπεια, πρέπει να αποσαφηνίζουν εάν και κατά πόσον, κατά την άποψη τους, συντρέχουν κάποιες από τις ειδικότερες περιπτώσεις που περιοριστικά αναφέρονται στις διατάξεις των ως άνω άρθρων, τη συνδρομή των οποίων οφείλουν οι ίδιοι να αποδεικνύουν. Παράλληλα, πρέπει να υφίσταται πλήρης και ειδική αιτιολογία για τους λόγους για τους οποίους, κατά παρέκκλιση από τον κανόνα της ανοικτής διαγωνιστικής διαδικασίας, οι αναθέτουσες αρχές/αναθέτοντες φορείς προσφεύγουν στην εξαιρετική διαδικασία της διαπραγμάτευσης.

Περαιτέρω, οι αναθέτουσες αρχές/αναθέτοντες φορείς πρέπει να συνοδεύουν τα αίτηματά τους με όλα εκείνα τα αναγκαία έγγραφα και στοιχεία που επικαλούνται και τα οποία καθιστούν αναγκαία την προσφυγή σε διαπραγμάτευση.

Συγκεκριμένα, πέραν των εγγραφών και στοιχείων που αναφέρονται παραπάνω υπό Β3, απαιτείται επιπλέον η προσκόμιση, των ακόλουθων ενδεικτικά (σε κάθε περίπτωση η Αρχή μπορεί να ζητάει κατά περίπτωση και άλλα στοιχεία ή διευκρινίσεις επί των υποβληθέντων):

- σχέδιο απόφασης του αρμόδιου κατά περίπτωση οργάνου της αναθέτουσας αρχής/ του αναθέτοντος φορέα για προσφυγή σε διαδικασία διαπραγμάτευσης δυνάμει επικαλούμενης συνδρομής συγκεκριμένης περίπτωσης, εκ των αναφερόμενων στα ως άνω άρθρα των προεδρικών διαταγμάτων 59/2007 και 60/2007, σύμφωνα με τα αναφερόμενα παραπάνω υπό Β2,
- σε περίπτωση προμηθειών ή υπηρεσιών περιοδικού χαρακτήρα, ανανεώσεων ή παρατάσεων, να αναφέρονται συνοπτικά τα στοιχεία των προηγούμενων ιδίου τύπου συμβάσεων που έχουν ανατεθεί (ημ/νια υπογραφής, διαδικασία με την οποία ανατέθηκαν και αξία καθεμίας εξ αυτών)
- σε περίπτωση επίκλησης της περίπτωσης α) της παρ. 1 του άρθρου 24 και της υποπερίπτωσης α) της περίπτωσης 1) του άρθρου 25 του ΠΔ 60/2007 ή της περίπτωσης α) της παρ. 3 του άρθρου 25 του ΠΔ 59/2007, τα έγγραφα και στοιχεία από τα οποία προκύπτει η μη κανονικότητα, το απαράδεκτο ή το ακατάλληλο των προσφορών κατά περίπτωση (π.χ. διακήρυξη, δημοσιεύσεις, ΦΕΚ, υποβληθέντα δικαιολογητικά, προσφορές αποκλεισθέντων υποψηφίων, πρακτικά επιτροπής διαγωνισμού, αποφάσεις αναθέτουσας αρχής περί αριθμού συμμετεχόντων, περί αποκλεισμού υποψηφίων, περί αξιολόγησης προσφυγών, δικαστικές αποφάσεις, πράξεις ΕΣ κλπ),
- σε περίπτωση επίκλησης της υποπερίπτωσης α) της περίπτωσης 1) του άρθρου 25 του ΠΔ 60/2007 ή της περίπτωσης α) της παρ. 3 του άρθρου 25 του ΠΔ 59/2007 (προηγηθείς άγονος διαγωνισμός), τα έγγραφα και στοιχεία του διαγωνισμού (π.χ. απόφαση αρμόδιου οργάνου περί διενέργειας διαγωνισμού, διακήρυξη, δημοσιεύσεις, ΦΕΚ, πρακτικά επιτροπής διαγωνισμού, αποφάσεις αναθέτουσας αρχής περί άγονου διαγωνισμού κλπ),
- σε περίπτωση επίκλησης της υποπερίπτωσης γ) της περίπτωσης 1) του άρθρου 25 του ΠΔ 60/2007 ή της περίπτωσης δ) της παρ. 3 του άρθρου 25 του ΠΔ 59/2007 (κατεπίγον), τα έγγραφα και στοιχεία από τα οποία να προκύπτει α) η κατεπίγουσα ανάγκη, β) το

απρόβλεπτο γεγονός, γ) η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ των α και β, δ) ότι τα ανωτέρω οδηγούν σε αδυναμία τήρησης των προθεσμιών που προβλέπονται για τις ανοικτές ή κλειστές διαδικασίες ή με διαπραγμάτευση διαδικασίες με δημοσίευση προκήρυξης, ε) το απολύτως αναγκαίο μέτρο της υπό ανάθεση σύμβασης (π.χ. ως προς την ποσότητα, τη διάρκεια και την αξία) και στ) ότι οι περιστάσεις που επικαλείται η αναθέτουσα αρχή δεν απορρέουν από ευθύνη της, αλλά από αντικειμενική αδυναμία ανάθεσης της σύμβασης μέσω διαγωνισμού,

–σε περίπτωση επίκλησης της υποπερίπτωσης α) της περίπτωσης 4) του άρθρου 25 του ΠΔ 60/2007 ή της περίπτωσης στ) της παρ. 3 του άρθρου 25 του ΠΔ 59/2007 (συμπληρωματικές συμβάσεις), κατ' ελάχιστον η αρχική σύμβαση με όλα τα συμβατικά τεύχη, οι τυχόν προγενέστερες συμπληρωματικές συμβάσεις, πράξεις προσυμβατικού ελέγχου του Ελεγκτικού Συνεδρίου οι ανακεφαλαιωτικοί πίνακες εργασιών του άρθρου 57 παρ. 1 του Ν. 3669/2008 μετά των συνοδευτικών τους εγγράφων (αιτιολογική έκθεση, ΠΚΤΜΝΕ κλπ.), πρόσφατη τυχόν εγκεκριμένη παράταση της προθεσμίας ολοκλήρωσης του έργου, γνωμοδότηση του οικείου Τεχνικού Συμβουλίου, τυχόν προέγκριση της αρμόδιας διαχειριστικής αρχής (σε περίπτωση συγχρηματοδοτούμενων έργων).

–σε περίπτωση επίκλησης της υποπερίπτωσης β) της περίπτωσης 4) του άρθρου 25 του ΠΔ 60/2007 ή της περίπτωσης ζ) της παρ. 3 του άρθρου 25 του ΠΔ 59/2007 (νέα έργα ή υπηρεσίες), κατ' ελάχιστον η αρχική σύμβαση μετά των προβλεπόμενων συμβατικών τευχών, τα αποδεικτικά τήρησης διατυπώσεων δημοσιότητας, η βασική μελέτη που αποτέλεσε αντικείμενο της αρχικής σύμβασης, τεχνική περιγραφή των υπό ανάθεση νέων έργων ή υπηρεσιών

Σε κάθε περίπτωση επισημαίνεται ότι δεν αρκεί η απλή επίκληση ενός εκ των λόγων των άρθρων 24 και 25 του ΠΔ 60/2007 ή της παρ. 3 του άρθρου 25 του ΠΔ 59/2007, αλλά η αναθέτουσα αρχή θα πρέπει να επικαλείται και συγκεκριμένες περιστάσεις, γεγονότα, τεχνικές και άλλες κρίσεις, τα οποία στοιχειοθετούν τους λόγους αυτούς και των οποίων τη συνδρομή θα πρέπει να αποδεικνύει με προσκόμιση σχετικών εγγράφων και στοιχείων (π.χ απόδειξη ότι ο συγκεκριμένος προμηθευτής είναι μοναδικός ή ότι η αλλαγή προμηθευτή θα επέφερε -και ποιες συγκεκριμένα- δυσανάλογες τεχνικές δυσχέρειες ή ότι τα συμπληρωματικά έργα ή υπηρεσίες δεν μπορούν να διαχωρισθούν από την αρχική σύμβαση και είναι απολύτως αναγκαία για την ολοκλήρωση της κοκ).

Το αίτημα και τα συνοδευτικά αυτού έγγραφα και στοιχεία πρέπει να φέρουν όλα τα απαραίτητα κατά το νόμο στοιχεία διοικητικού ή ιδιωτικού εγγράφου (ιδίως ημερομηνία, αριθμό πρωτοκόλλου όπου απαιτείται, υπογραφή εκδότη ή νόμιμη επικύρωση). Σε αντίθετη περίπτωση δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη και θα ζητείται από την Αρχή η ορθή υποβολή τους, με διακοπή της προθεσμίας έκδοσης απόφασης σύμφωνα και με τα αναφερόμενα παρακάτω υπό Β5. Σε περίπτωση που τα συνοδευτικά έγγραφα είναι διαθέσιμα και σε ηλεκτρονική μορφή, οι αναθέτουσες αρχές παρακαλούνται, προς διευκόλυνση και επιτάχυνση του έργου της Αρχής, να τα αποστέλλουν και ηλεκτρονικά στην διεύθυνση eadhsy@eadhsy.gr. Σε κάθε περίπτωση υπερिशύουν τα έγγραφα που υποβάλλονται με φυσικό τρόπο.

Σε περίπτωση που πριν την έκδοση απόφασης επί του αιτήματος παροχής σύμφωνης γνώμης από την Αρχή, προκύψουν νέα ή συμπληρωματικά σχετικά με αυτό έγγραφα ή στοιχεία, η αναθέτουσα αρχή/ο αναθέτων φορέας οφείλει να τα προσκομίζει πάραυτα στην Αρχή, η δε προθεσμία έκδοσης απόφασης εκκινεί εκ νέου από την περιέλευση στην Αρχή των νέων ή συμπληρωματικών αυτών στοιχείων.

Τέλος σημειώνεται ότι η αναθέτουσα αρχή/ ο αναθέτων φορέας πρέπει να γνωστοποιεί στην

Αρχή με το αίτημα της την ηλεκτρονική της/του διεύθυνση, καθώς και τον αριθμό τηλεομοιοτυπίας, εφόσον υπάρχουν.

5. Προθεσμία έκδοσης αποφάσεως αρ. 2 παρ. 2 περ. γ υποπερ. δδ Ν.4013/2011

Επίσης σύμφωνα με την ίδια διάταξη, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει:

"Η εν λόγω αρμοδιότητα ασκείται μέσα σε προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών από την περιέλευση του σχεδίου απόφασης στην Αρχή, συνοδευόμενοι από όλα τα στοιχεία στα οποία θεμελιώνεται, κατά περίπτωση, η προσφυγή στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης, με μέριμνα της αναθέτουσας αρχής. Με την άπρακτη παρέλευση της ως άνω προθεσμίας τεκμαίρεται η σύμφωνη γνώμη της Αρχής.

Σε εξαιρετικές περιπτώσεις και ιδίως λόγω της πολυπλοκότητας της υπό ανάθεση σύμβασης, η Αρχή δύναται με απόφαση της, η οποία κοινοποιείται στην αιτούσα αναθέτουσα αρχή, να παρατείνει άπαξ την ως άνω προθεσμία για δεκαπέντε (15) επιπλέον ημέρες."

Αφετήριο γεγονός για την εκκίνηση της δεκαπενθήμερης προθεσμίας αποτελεί η περιέλευση στην Αρχή όλων των αναγκαίων στοιχείων για την τεκμηρίωση της προσφυγής στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης.

Κατά συνέπεια, σύμφωνα με την προπαρατεθείσα διάταξη, δεν εκκινεί η δεκαπενθήμερη προθεσμία για την παροχή σύμφωνης γνώμης ούτε βεβαίως τεκμαίρεται τέτοια γνώμη εάν προηγουμένως δεν έχει νομίμως διαβιβασθεί στην Αρχή ο πλήρης φάκελος με τα στοιχεία εκείνα που κατά τρόπο ορισμένο, σαφή και αιτιολογημένο, θεμελιώνουν και τεκμηριώνουν την προσφυγή της αναθέτουσας αρχής σε διαδικασία διαπραγμάτευσης, όπως ανωτέρω υπό Β. 2 - 3 έχει αναλυτικά επισημανθεί.

Σε περίπτωση που ζητηθούν από την Αρχή συμπληρωματικά στοιχεία ή διευκρίνιση των υποβληθέντων, η προθεσμία διακόπτεται και εκκινεί εκ νέου με την περιέλευση στην Αρχή του συνόλου των στοιχείων που ζητήθηκαν.

Παράλληλα έχει προβλεφθεί και η δυνατότητα της Αρχής να παρατείνει άπαξ την ως άνω δεκαπενθήμερη προθεσμία για δεκαπέντε επιπλέον ημέρες ιδίως σε περιπτώσεις που η υπό ανάθεση σύμβαση έχει πολύπλοκο χαρακτήρα (λόγω αντικειμένου ή λόγω των σύνθετων νομικών θεμάτων που ανακύπτουν).

Οι προβλεπόμενες στη διάταξη αυτή προθεσμίες αναφέρονται σε ημερολογιακές ημέρες.

Υπογραμμίζεται τέλος ότι, τυχόν παράλειψη εξασφάλισης της κατά τα προαναφερθέντα σύμφωνης γνώμης της Αρχής προ της εκδόσεως της αποφάσεως της αναθέτουσας αρχής περί προσφυγής στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης για τις ανωτέρω (υπό Β.1) κατηγορίες συμβάσεων, καθιστά τη διαδικασία σύναψης της αντίστοιχης σύμβασης άκυρη, λόγω παράβασης του νόμου και του ουσιώδους τύπου για την διενέργεια της διαδικασίας σύναψης της σύμβασης που καθιερώνει η διάταξη της υποπερίπτωσης δδ' περίπτωσης γ' της παραγράφου του άρθρου 2 ν. 4013/2011 (βλ. ενδεικτικά ΕΣ Κλιμ. Ε' 287/2013 και 299/2013, Τμ. VI 3630/2013, Τμ. Μείζ. Σύνθ. 4700/2013).

Γ. Προϋποθέσεις προσφυγής σε διαδικασίες διαπραγμάτευσης των ΠΔ 59/2007 και 60/2007 και υποχρεωτικά στοιχεία

Η διαδικασία με διαπραγμάτευση έχει εξαιρετικό χαρακτήρα και επιτρέπεται να εφαρμόζεται μόνο στις περιοριστικώς απαριθμούμενες στα άρθρα 30 και 31 της Οδηγίας 2004/18/ΕΚ περιπτώσεις (αντίστοιχα άρθρα 24 και 25 π.δ. 60/2007) (βλ. σχετικώς ΔΕΕ, απόφαση της 8^{ης} Απριλίου 2008, C-337/05, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλ. 2008, I-2173, σκέψη 56). Οι ανωτέρω διατάξεις στο μέτρο που εισάγουν εξαιρέσεις που συνιστούν παρέκκλιση από την βασική ρύθμιση, ήτοι από τους κανόνες που αποσκοπούν στη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των αναγνωριζομένων από τη Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Σ.Λ.Ε.Ε.) δικαιωμάτων στον τομέα των δημοσίων συμβάσεων, πρέπει να αποτελούν αντικείμενο συσταλτικής ερμηνείας. Συγκεκριμένα, προκειμένου η οδηγία 2004/18/ΕΚ να μην απολέσει την πρακτική αποτελεσματικότητά της, τα κράτη μέλη και οι αναθέτουσες αρχές τους δεν επιτρέπεται να προβλέπουν περιπτώσεις προσφυγής στη διαδικασία με διαπραγμάτευση που δεν προβλέπονται από την εν λόγω οδηγία ή να συνοδεύουν τις ρητώς προβλεπόμενες από την οδηγία αυτή περιπτώσεις με νέους όρους που έχουν ως αποτέλεσμα να καθιστούν ευκολότερη την προσφυγή στην εν λόγω διαδικασία (βλ. ενδεικτικά Δ.Ε.Ε., αποφάσεις της 18^{ης} Μαΐου 1995, C-57/94, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλ. 1995, σ. I-1249, σκέψη 23, της 28^{ης} Μαρτίου 1996, C-318/94, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλ. 1996, σ. I-1949, σκέψη 13 και της 13^{ης} Ιανουαρίου 2005, C-84/03, Επιτροπή κατά Ισπανίας, Συλλ. 2005, I-13947, σκέψη 48).

Το βάρος αποδείξεως περί του ότι συντρέχουν όντως οι έκτακτες περιστάσεις που δικαιολογούν την απόκλιση το φέρει ο προτιθέμενος να κάνει χρήση των διατάξεων αυτών (βλ. υπό το πνεύμα αυτό Δ.Ε.Ε., αποφάσεις της 10^{ης} Μαρτίου 1987, C-199/85, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλ. 1987, σ. 1039, σκέψη 14, προαναφερθείσα C-57/94, σκέψη 23, προαναφερθείσα C-318/94, σκέψη 14, της 10^{ης} Απριλίου 2003, C-20/01 και C-28/01, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλ. 2003, I-360, σκέψη 58, της 14^{ης} Σεπτεμβρίου 2004, C-385/02, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλ. 2004, σ. I-8121, σκέψη 19, της 14^{ης} Οκτωβρίου 2004, C-340/02, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλ. 2004, I-9845, σκέψη 38, και της 2^{ης} Ιουνίου 2005, C-394/02, Επιτροπή κατά Ελλάδας, Συλλ. 2005, I-4713, σκέψη 33).

Ειδικότερα, προς διευκόλυνση των αναθετουσών αρχών/αναθετόντων φορέων σχετικά με την πρόθεσή τους να προσφύγουν σε διαδικασία διαπραγμάτευσης (με ή χωρίς δημοσίευση προκήρυξης) και με σκοπό τον εξορθολογισμό των διοικητικών πρακτικών, την ομοιόμορφη και προς όφελος του δημοσίου συμφέροντος εφαρμογή των σχετικών διατάξεων, καθώς και τη διασφάλιση της τήρησης των νόμιμων και προσηκουσών διαδικασιών ανάθεσης των δημοσίων συμβάσεων, παραθέτουμε τα ακόλουθα:

1. Ως προς την εφαρμογή του **άρθρου 24 παρ. 1 περ. α'** του ΠΔ 60/2007 πρέπει να πληρούνται οι ακόλουθες σωρευτικές προϋποθέσεις:

α) έπειτα από ανοικτή ή κλειστή διαδικασία ή ανταγωνιστικό διάλογο, κατατέθηκαν μη κανονικές ή απαράδεκτες προσφορές.

Η αναθέτουσα αρχή πρέπει να προσδιορίζει στο αίτημά της ποια διαδικασία είχε ακολουθήσει (ανοικτή, κλειστή, ή ανταγωνιστικό διάλογο), πόσες προσφορές κατατέθηκαν συνολικά, πόσες εξ αυτών κρίθηκαν μη κανονικές και πόσες απαράδεκτες. Πρέπει επίσης να αναφέρει και να αποδεικνύει (τουλάχιστον με συγκεκριμένα στοιχεία της διακήρυξης και των προσφορών) τους λόγους για τους οποίους οι εν λόγω προσφορές κρίθηκαν μη κανονικές ή απαράδεκτες.

β) οι αρχικοί όροι της σύμβασης δεν τροποποιούνται ουσιαστικά.

Οι όροι του αρχικού διαγωνισμού πρέπει να μην τροποποιούνται ουσιαστικά κατά την διαδικασία της διαπραγμάτευσης, προκειμένου να αποδεικνύεται ότι η δεύτερη αυτή διαγωνιστική διαδικασία αποτελεί ουσιαστικά συνέχιση της προηγούμενης ανοικτής ή κλειστής διαδικασίας

και όχι ένα νέο διαγωνισμό. Η έννοια της ουσιώδους τροποποίησης είναι αφηρημένη νομική έννοια και χρησιμοποιείται ευρέως από το κοινοτικό δίκαιο των δημοσίων συμβάσεων. Το Ελεγκτικό Συνέδριο αναφέρεται σε ουσιώδη τροποποίηση όρων διακήρυξης (γιατί σε αυτήν αποτυπώνονται οι όροι της σύμβασης) ορίζοντας ως ουσιώδη εκείνη που ενδέχεται να πλήξει τις αρχές της ίσης μεταχείρισης, του ελεύθερου ανταγωνισμού και της διαφάνειας, όπως στην περίπτωση που αν δημοσιεύονταν οι τροποποιημένοι όροι θα μεταβαλλόταν ο κύκλος των υποψηφίων, θα είχαν ως αποτέλεσμα τη συμμετοχή στη διαδικασία και άλλων διαγωνιζομένων από εκείνους που αρχικά έγιναν δεκτοί ή την επιλογή προσφοράς διαφορετικής από αυτή που τελικώς επελέγη (ΕΣ Τμ. VI 701/2010). Υπό το πρίσμα αυτό μια τροποποίηση μπορεί να θεωρηθεί ουσιώδης, όταν μεταβάλλει την (αρχική) οικονομική ισορροπία της διαδικασίας σύναψης της σύμβασης υπέρ του (τελικά) επιλεγέντος μειοδότη κατά τρόπο μη προβλεπόμενο από την αρχική διαδικασία (πρβλ. Δ.Ε.Ε. απόφαση της 19ης Ιουνίου 2008 , C-454/06, *Pressetext Nachrichtenagentur GmbH* κατά Αυστριακής Δημοκρατίας και λοιπών, Συλλογή 2008, σ. I-4401, σκέψεις 34-37, ΕΣ Κλ. Ζ 289/2008). Περιλαμβάνονται όλοι οι τεχνικοί, διοικητικοί, χρηματοοικονομικοί κλπ όροι που περιέχονται στα έγγραφα του διαγωνισμού (π.χ. τεχνικές προδιαγραφές, τρόπος χρηματοδότησης της σύμβασης ή πληρωμής του αναδόχου, προθεσμίες εκτέλεσης, προϋποθέσεις παραλαβής των παραδοτέων ή τεχνικές κατασκευής ενός έργου, υπέρβαση προεκτιμώμενης αξίας σύμβασης βλ. Δ.Ε.Ε. προαναφερθείσα C-84/03).

[Προσοχή: η προϋπόθεση αυτή ισχύει και για την υποπερ. α' της διαδικασίας διαπραγμάτευσης χωρίς δημοσίευση προκήρυξης βλ. παρακάτω Γ2]

2. Ως προς την εφαρμογή του **άρθρου 25 περ. 1 υποπερ. α'** του ΠΔ 60/2007 πρέπει να πληρούνται οι ακόλουθες σωρευτικές προϋποθέσεις:

α) έπειτα από ανοικτή ή κλειστή διαδικασία δεν υποβλήθηκε καμία προσφορά ή καμία απο τις υποβληθείσες δεν κρίθηκε κατάλληλη, ή δεν υπάρχει κανένας υποψήφιος.

Σχετικά με την έννοια της μη κατάλληλης προσφοράς επισημαίνεται ότι το κοινοτικό δίκαιο δεν περιέχει σχετικό ορισμό. Η νομολογία είναι κατά κύριο λόγο περιπτωσιολογική. Σύμφωνα με τον Οδηγό της ΕΕ για τις δημόσιες συμβάσεις και την σχετική νομολογία (ΕΣ Τμ. VI 3558/2009, 44/2007) μη κατάλληλες θεωρούνται γενικά οι προσφορές που δεν έχουν καμία σχέση με τη σύμβαση και δεν μπορούν να ικανοποιήσουν τις ανάγκες της αναθέτουσας αρχής δηλ. το περιεχόμενό τους δεν εναρμονίζεται με τις απαιτήσεις της σύμβασης και είναι ασύμβατο με τις ανάγκες της αναθέτουσας αρχής -στην ουσία εξομοιώνονται με τη μη υποβολή προσφοράς. Άλλες αποκλίσεις ή σσονος σημασίας ή ασήμαντες δικαιολογούν ενδεχομένως την απόρριψη της προσφοράς αλλά δεν την καθιστούν ακατάλληλη (βλ. Δ.Ε.Ε. απόφαση της 4ης Ιουνίου 2009, C-250/07, *Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας*, Συλλογή 2009, σ. I-4369, σκέψεις 42-44).

Έχει κριθεί ότι είναι ακατάλληλη προσφορά που υπερέβαινε κατά πολύ την προϋπολογισθείσα δαπάνη, που δεν ήταν σύμφωνη με τις τεχνικές προδιαγραφές στο μέτρο που καθιστά αδύνατη την εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής επίτευξη των σκοπών (Δ.Ε.Ε. προαναφερθείσα C-250/07, σκέψη 43). Το Ελεγκτικό Συνέδριο έχει αποφανθεί (ΕΣ Τμ. VI 3558/2009) ότι η μη συμφέρουσα προσφορά δεν ταυτίζεται με τη μη κατάλληλη, σε κάθε δε περίπτωση η μη κατάλληλη προσφορά πρέπει να κρίνεται βάσει ήδη τεθέντων αντικειμενικών κριτηρίων ανεξαρτήτων από την εκάστοτε βούληση της αναθέτουσας αρχής (αντίθετη ερμηνεία θα μπορούσε να οδηγήσει τη διοίκηση σε απροσδιόριστο αριθμό διαδικασιών διαπραγματεύσεων μέχρι την επίτευξη της -κατά την κρίση της- οικονομικότερης προσφοράς, ΕΣ Τμ. VI 44/2007). Νομολογιακά έχει επίσης κριθεί ως μη κατάλληλη προσφορά η μη πλήρης, η μη σύμφωνη με όρους της διακήρυξης, η άσχετη με το αντικείμενο της υπό ανάθεση σύμβασης, η προσφορά που εμφανίζει αδυναμία

ανταπόκρισης στις ανάγκες της αναθέτουσας αρχής (π.χ. ασυμφωνία με τεχνικές προδιαγραφές), καθώς και αυτή που υπερβαίνει τον προϋπολογισμό (ΕΣ Τμ. VI 94/2008). Τέλος άλλα παραδείγματα μη κατάλληλων προσφορών θα μπορούσαν να είναι οι προσφορές που δεν καλύπτουν τις απαιτήσεις των κριτηρίων ποιοτικής επιλογής ή τις απαιτήσεις των κριτηρίων ανάθεσης, προσφορές που γίνονται με επιφυλάξεις, ή προσφορές που περιλαμβάνουν εσκεμμένα ή συστηματικά λάθη, προσφορές που γίνονται με προϋποθέσεις ή θέτουν όρους αντιπροσφοράς, προσφορές των οποίων οι τιμές αποδεδειγμένα έχουν διαμορφωθεί με προσυνεννόηση διαγωνιζομένων και δεν προκύπτουν ως αποτέλεσμα ανταγωνισμού, ή αν υπάρχουν γενικότερα σοβαρές ενδείξεις ότι έγινε συνεννόηση των διαγωνιζομένων προς αποφυγή πραγματικού ανταγωνισμού ή ότι δεν υπήρξε κατά την κρίση της αναθέτουσας αρχής επαρκής ανταγωνισμός κατά τη διαδικασία για τη σύναψη της σύμβασης, ή ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές που δεν μπορούν να διευκρινιστούν γραπτώς από τους διαγωνιζόμενους μετά από αίτημα της αναθέτουσας αρχής. Γενικά γίνεται δεκτό ότι αφορά μάλλον περιπτώσεις πλημμελειών ουσίας, ιδιαίτερα σοβαρών ελλείψεων των προσφορών (στην ουσία η αγορά δεν ανταποκρίθηκε).

Συναφώς επισημαίνεται ότι, τόσο η νομολογία του Ελεγκτικού Συνεδρίου όσο και η Αρχή με σχετικές αποφάσεις της, έχουν κρίνει ότι η διαδικασία της διαπραγμάτευσης, ειδικά στην περίπτωση αυτή, συνέχεται άμεσα με τον προηγηθέντα αυτής άγονο διαγωνισμό, με συνέπεια η μη νομιμότητα της υποκείμενης διαγωνιστικής διαδικασίας να καθιστά παρακολουθηματικά παράνομη στο σύνολό της της διαδικασία διαπραγμάτευσης. [μάλιστα έχει κριθεί συναφώς ότι η πραγματοποίηση πλημμελούς διαγωνιστικής διαδικασίας είναι εξ ορισμού ασύμβατη και με την έλλειψη ευθύνης της αναθέτουσας αρχής και την πρόκληση του κατεπείγοντος χαρακτήρα της προς κάλυψη ανάγκης - ΕΣ Κλ. Ζ 215/2012]. Γι' αυτό και όταν υποβάλλονται στην Αρχή αιτήματα για παροχή σύμφωνης γνώμης με προσφυγή σε διαδικασία διαπραγμάτευσης με επίκληση στην διάταξη αυτή, η Αρχή προβαίνει σε έλεγχο νομιμότητας της προηγούμενης διαγωνιστικής διαδικασίας (δημοσιότητα, αποφάσεις και πρακτικά αρμοδίων οργάνων διαγωνισμού κλπ).

β) οι αρχικοί όροι της σύμβασης δεν τροποποιούνται ουσιαστικά [βλ. παραπάνω σημείο Γ1]

γ) διαβιβάζεται στην ΕΕ σχετικής έκθεση ύστερα από αίτημά της.

3. Ως προς την εφαρμογή του **άρθρου 25 περ. 1 υποπερ. β'** του ΠΔ 60/2007 διακρίνονται δύο ειδικότερες περιπτώσεις, η ύπαρξη τεχνικών/καλλιτεχνικών λόγων αφενός και η ύπαρξη αποκλειστικών δικαιωμάτων αφετέρου.

Όσον αφορά την επίκληση τεχνικών λόγων πρέπει να πληρούνται οι ακόλουθες σωρευτικές προϋποθέσεις:

1. τεχνική ιδιομορφία των υπό ανάθεση έργων, υπηρεσιών, ειδών και
2. η τεχνική ιδιομορφία να καθιστά απολύτως αναγκαία την ανάθεση της σύμβασης σε συγκεκριμένη επιχείρηση (Δ.Ε.Ε. προαναφερθείσα απόφαση της C-394/02, σκέψη 34).

Δηλαδή η σύμβαση ανατίθεται σε εκείνον που σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση έχει την απαιτούμενη τεχνογνωσία. Ο ισχυρισμός και μόνο από την αναθέτουσα αρχή ότι το έργο έχει περίπλοκο και δυσχερή χαρακτήρα δεν αρκεί για την απόδειξη ότι πρέπει να ανατεθεί σε έναν μόνο ανάδοχο (Δ.Ε.Ε. Προαναφερθείσα απόφαση C-385/02, σκέψη 21). Η αναθέτουσα αρχή μπορεί να προσφύγει στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης όταν για λόγους τεχνικούς (όπως η κατοχή αποκλειστικών τεχνικών μέσων, γνώσεων ή μεθόδων) ή σχετικούς με την προστασία αποκλειστικών δικαιωμάτων, καθίσταται απολύτως αναγκαίο να ανατεθεί η εκτέλεση σε συγκεκριμένο πρόσωπο, το οποίο όμως δεν αρκεί να είναι απλώς ικανό να παράσχει με τον

πλέον αποτελεσματικό τρόπο τις ζητούμενες υπηρεσίες, αλλά απαιτείται να είναι και το μοναδικό έναντι οιοδήποτε άλλου προσώπου παρέχοντος ανάλογες υπηρεσίες σε όλο τον κοινοτικό χώρο -το πρόσωπο αυτό τρόπον τινά έχει οιονεί ένα αποκλειστικό δικαίωμα, ή δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας, ακόμα και αν δεν το έχει κατοχυρώσει. (Δ.Ε.Ε. προαναφερθείσα C-199/85, σκέψη 14, προαναφερθείσα C-57/94 σκέψη 23, ΕΣ Τμ. VI 2055/2010). Μάλιστα το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η πρόσκληση προς υποβολή προσφοράς σε περισσότερες της μίας επιχειρήσεις ή και η προγενέστερη διενέργεια διαγωνισμού για το ίδιο αντικείμενο αποτελούν ενδείξεις υπέρ της μη ύπαρξης αποκλειστικότητας σε κοινοτικό επίπεδο. Επομένως πρέπει να θεμελιώνεται από την αναθέτουσα αρχή επαρκώς το στοιχείο της μόνης κατάλληλης, σε σχέση με άλλες εταιρείες που αναπτύσσουν όμοια δραστηριότητα στον αντίστοιχο τομέα. Η αναθέτουσα αρχή πρέπει να υποστηρίζει ειδικά και επαρκώς, με συγκεκριμένα στοιχεία την ανυπαρξία άλλου ενδιαφερόμενου, φυσικού ή νομικού προσώπου, δυνάμενου να προσφέρει τις ανάλογες υπηρεσίες/αγαθά/έργο, ειδικά μάλιστα όταν είναι γνωστή η ύπαρξη μεγάλου αριθμού εν δυνάμει οικονομικών φορέων που δραστηριοποιούνται στον ίδιο τομέα, σε συνθήκες ανταγωνισμού.

Παράλληλα η νομολογία του Ελεγκτικού Συνεδρίου δέχεται παγίως ότι η προσφυγή σε διαδικασία διαπραγμάτευσης με επίκληση της εν λόγω διάταξης πρέπει να ακολουθεί μίας στάθμισης όλων των οικονομοτεχνικών παραμέτρων που καθιστούν συμφερότερη την προσφυγή σε αυτήν την όλως εξαιρετική διαδικασία, με πλήρη και ειδική αιτιολογία που πρέπει να προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, για τους λόγους που επέβαλαν την απόφασή της αυτή (βλ. ΕΣ Τμ. VI 3334/2009, 156, 77/2008, 263/2007, 186, 187, 188, 189, 190, 191/2006, 61/2004).

Η ρύθμιση για τα αποκλειστικά δικαιώματα αφορά τις περιπτώσεις εκείνες που για λόγους νομικούς μπορεί να ανατεθεί η σύμβαση σε έναν μόνο οικονομικό φορέα. Συγκεκριμένα, εφαρμόζεται όταν το αντικείμενο του έργου προστατεύεται από δικαιώματα πνευματικής ή βιομηχανικής ιδιοκτησίας, όπως σήματα και δικαιώματα ευρεσιτεχνίας. Υπογραμμίζεται ότι δεν αρκεί η αναθέτουσα αρχή να δείξει ότι επιθυμεί να αποκτήσει ένα αγαθό ή μια υπηρεσία που προστατεύεται από παρόμοια δικαιώματα. Πρέπει να αποδείξει ότι δεν υπάρχει άλλος υποψήφιος που θα μπορούσε να προσφέρει ισοδύναμα προϊόντα (Δ.Ε.Ε. απόφαση της 3ης Μαΐου 1994, C-328/92, Επιτροπή κατά Βασιλείου της Ισπανίας, Συλλογή 1994, σ. I-1583, σκέψη 17, προαναφερθείσα C-57/94, σκέψη 23).

Και στις δύο περιπτώσεις επισημαίνεται ότι δεν αρκεί τα είδη/υπηρεσίες/έργα να είναι μοναδικά/προστατευμένα από αποκλειστικά δικαιώματα, αλλά απαιτείται μόνο ένας προμηθευτής ή/και κατασκευαστής να τα παρασκευάζει/παραδίδει, χωρίς να υπάρχουν ανταγωνιστικοί προμηθευτές ή/και κατασκευαστές των ίδιων προϊόντων (πρβλ. Δ.Ε.Ε. προαναφερθείσα C-328/92, σκέψη 17, ΕΣ Τμ. IV 86, 176 και 177/2009, 50 και 205/2010, 47/2008, 26/2002).

4. Ως προς την εφαρμογή του **άρθρου 25 περ. 1 υποπερ. γ'** του ΠΔ 60/2007 πρέπει να πληρούνται οι ακόλουθες σωρευτικές προϋποθέσεις (βλ. αποφάσεις Δ.Ε.Ε. της 2^{ης} Αυγούστου 1993, C-107/92, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλ. 1993, σ. I-4655, σκέψη 12, προαναφερθείσα f, σκέψη 14 και της προαναφερθείσας C-394/02, σκέψη 40):

(i) ύπαρξη απροβλέπτου γεγονότος,

(ii) ύπαρξη κατεπείγουσας ανάγκης που δεν συμβιβάζεται με τις προθεσμίες που επιτάσσουν άλλες διαδικασίες και

(iii) ύπαρξη αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ του απροβλέπτου γεγονότος και της κατεπείγουσας ανάγκης που ανακύπτει.

Ως απρόβλεπτες περιστάσεις πρέπει να νοούνται γεγονότα που υπερβαίνουν κατά πολύ τον συνήθη ρου του οικονομικού και κοινωνικού βίου, όπως λ.χ. οι θεομηνίες (πλημμύρες, σεισμοί κλπ.), οι οποίες καθιστούν κατεπείγοντως απαραίτητη την παράδοση διαφόρων προμηθειών στους πληγέντες (βλ. Ευ. Κουτούπα-Ρεγκάκου, *Δημόσιες Συμβάσεις και Κοινοτικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Σάκκουλα 1995, σ. 82-83).

Πρέπει επίσης να τονισθεί ότι η προσφυγή στη διαδικασία αυτή νομιμοποιείται μόνο για τις ποσότητες εκείνες και για το χρονικό εκείνο διάστημα που είναι πράγματι αναγκαία για την άμεση αντιμετώπιση της έκτακτης περίπτωσης.

Γίνεται περαιτέρω δεκτό, σύμφωνα με τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, ότι, η σχετική απόφαση της αναθέτουσας αρχής πρέπει να φέρει πλήρη και ειδική αιτιολογία, αναφερόμενη στους λόγους για τους οποίους αποφασίζεται η προσφυγή στην εν λόγω εξαιρετική διαδικασία.

Αντίστοιχη άποψη έχει υιοθετήσει και το Ελεγκτικό Συνέδριο, το οποίο δέχεται ότι απρόβλεπτες περιστάσεις είναι τα γεγονότα που δεν μπορούν αντικειμενικά με βάση τα διδάγματα της ανθρώπινης πείρας και λογικής να προβλεφθούν, είναι δε ανεξάρτητα της βούλησης της αναθέτουσας αρχής και δεν πρέπει να απορρέουν από έλλειψη προγραμματισμού και επιμέλειας αυτής (βλ. ενδεικτικά ΕΣ Τμ VI 91, 105, 171, 191, 200, 205 και 214/2007, 15 και 74/2008).

Ειδικότερα, έχει κριθεί ότι δεν θεωρούνται απρόβλεπτα γεγονότα, εκτός της σφαίρας της αναθέτουσας αρχής, οι διαφορές που αναφύονται κατά τη διαγωνιστική διαδικασία, που προηγείται της σύναψης συμβάσεων δημοσίων συμβάσεων και οι οποίες επιλύονται με την τήρηση της εκ του νόμου προβλεπόμενης ενδικοφανούς και ένδικης διαδικασίας, στα πλαίσια της προάσπισης των σχετικών συμφερόντων των διαγωνιζομένων. Ως εκ τούτου και η τήρηση χρονοβόρων, ενδεχομένως, διαδικασιών διενέργειας διαγωνισμών, εξαιτίας της υποβολής προσφυγών και αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων εκ μέρους των συμμετεχόντων σε διαγωνισμό, δε συνιστά απρόβλεπτη περίπτωση καθιστάμενης ούτως επείγουσας της ανάγκης προσφυγής στην εξαιρετική διαδικασία της διαπραγμάτευσης χωρίς δημοσίευση προκήρυξης. Συναφώς ούτε γεγονότα όπως η προσεχή λήξη ισχύος των συμβάσεων των υπό ανάθεση υπηρεσιών, ούτε η ανάγκη παροχής των σχετικών υπηρεσιών για την εύρυθμη λειτουργία του φορέα μπορούν να χαρακτηριστούν απρόβλεπτες περιστάσεις (βλ. ΕΣ Τμ. VI 93/2011, 91/2007, Κλ. Ζ 264/2010, Κλ. ΣΤ 205/2007, Τμ. VI 58/2005, 91/2007, 19/2009). Επίσης έχει κριθεί ότι δεν συνιστά απρόβλεπτο γεγονός το ότι ένας φορέας κράτους μέλους, ο οποίος πρέπει να δώσει, στο πλαίσιο της προβλεπόμενης από την εθνική νομοθεσία διαδικασίας εγκρίσεως των σχεδίων δημοσίων έργων, τη συγκατάθεσή του για συγκεκριμένο σχέδιο, προβάλλει, πριν από την προς τούτο προβλεπόμενη οριακή ημερομηνία, αντιρρήσεις για λόγους που δικαιούται να επικαλεσθεί (Δ.Ε.Ε. προαναφερθείσα απόφαση C-318/94, σκέψη 14, της 18ης Μαρτίου 1992, C-24/91, Επιτροπή κατά Βασιλείου της Ισπανίας, Συλλογή 1992, σ. I-2002, σκέψη 14, της προαναφερθείσας C-107/92, σκέψη 13). Διότι αυτό δεν αποτελεί απρόβλεπτο γεγονός. Η καθυστέρηση αυτή αποτελεί προβλέψιμο στοιχείο στα πλαίσια της εξέλιξης της διαδικασίας έγκρισης των σχεδίων. Επίσης δεν στοιχειοθετεί απρόβλεπτο γεγονός η εκτέλεση έργου κατά τμήματα στην διάρκεια περισσότερων ετών, λόγω μη ύπαρξης διαθέσιμων πόρων. Αντίθετα αυτό αποτελεί ένα οργανωτικό σχήμα που δικαιούται να επιλέξει η αναθέτουσα αρχή, αλλά δεν συνδέεται με τις έννοιες του απρόβλεπτου και του κατεπείγοντος. Επίσης κατά πάγια νομολογία λόγος κατεπείγοντος δεν στοιχειοθετείται αν λόγω παραλείψεων – ελλείψεων προγραμματισμού και επιμέλειας της αναθέτουσας αρχής καθυστέρησε η έναρξη της διαδικασίας διαγωνισμού. Ομοίως δεν μπορεί να στοιχειοθετήσει απρόβλεπτο γεγονός η πλήρωση των αναγκών της αναθέτουσας αρχής αν από καιρού γνώριζε τη λήξη προηγούμενων συμβάσεων και υπήρχε η δυνατότητα

έγκαιρης διενέργειας διαγωνισμού.

Τονίζεται δε ότι οι παρεκκλίσεις από την κανονική διαδικασία δεν μπορούν να ισχύσουν όταν οι αναθέτουσες αρχές διαθέτουν επαρκή χρόνο για την τήρηση της ταχείας κλειστής διαδικασίας (Δ.Ε.Ε. προαναφερθείσα C-107/92, σκέψεις 9 και 13, όπου κρίθηκε ότι δεν συνέτρεχε κατεπείγον γιατί μεσολάβησαν τρεις μήνες από τη γνώση της συνδρομής του απρόβλεπτου γεγονότος μέχρι τη διενέργεια της διαπραγμάτευσης από την αναθέτουσα αρχή).

5. Ως προς την εφαρμογή του **άρθρου 25 περ. 2 υποπερ. β'** του ΠΔ 60/2007 πρέπει να πληρούνται οι ακόλουθες σωρευτικές προϋποθέσεις:

- α) πρόκειται αποκλειστικά για σύμβαση προμηθειών,
- β) η αναθέτουσα αρχή προτίθεται να αναθέσει συμπληρωματικό αντικείμενο με επιπλέον αμοιβή μόνο στον αρχικό ανάδοχο με τον οποίο θα διαπραγματευτεί,
- γ) η αλλαγή προμηθευτή θα υποχρέωνε την αναθέτουσα αρχή να προμηθευτεί υλικό με διαφορετικά τεχνικά χαρακτηριστικά, τα οποία είναι ασυμβίβαστα ή προκαλούν δυσανάλογες τεχνικές δυσχέρειες ως προς τη χρήση και συντήρηση,
- δ) η διάρκεια των συμβάσεων και των ανανεώσιμων δεν υπερβαίνει τα τρία έτη, εκτός αν συντρέχουν εξαιρετικοί λόγοι, η συνδρομή των οποίων θα πρέπει να αιτιολογείται ειδικώς.

Διευκρινίζεται ότι η περίπτωση αυτή δεν πρέπει να συγχέεται ούτε με την περίπτωση της τεχνικής μοναδικότητας (βλ. παραπάνω Γ4), η οποία εφαρμόζεται σε όλες τις συμβάσεις (έργων, προμηθειών, υπηρεσιών) και προϋποθέτει τον αυστηρότερο όρο της μοναδικότητας του οικονομικού φορέα, ούτε και με την περίπτωση των συμπληρωματικών έργων/υπηρεσιών (βλ. παρακάτω Γ6), η οποία προϋποθέτει επιπλέον μη προβλέψιμες περιστάσεις και ανώτατο όριο δαπάνης (50% του αρχικού προϋπολογισμού). Δεδομένου μάλιστα ότι συχνά η προσφυγή σε διαπραγμάτευση για λόγους τεχνικούς αφορά μικτές συμβάσεις (με στοιχεία συμβάσεων υπηρεσιών και προμηθειών ταυτόχρονα), υπογραμμίζεται ότι ισχύουν διαφορετικοί κανόνες (τεχνική μοναδικότητα/δυσανάλογες τεχνικές δυσχέρειες) ανάλογα με τον χαρακτηρισμό της σύμβασης ως σύμβασης προμήθειας ή παροχής υπηρεσιών.

Επισημαίνεται ότι η τεχνική κρίση της αναθέτουσας αρχής για τη συνδρομή της προϋπόθεσης (γ) δέον όπως ακολουθεί μιας στάθμισης όλων των οικονομοτεχνικών παραμέτρων που καθιστούν συμφερότερη την προσφυγή σε αυτήν την όλως εξαιρετική διαδικασία, με πλήρη και ειδική αιτιολογία που πρέπει να προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, για τους λόγους που επιβάλουν την απόφασή της αυτή (ΕΣ Τμ. VI 1281/2010).

6. Ως προς τις προϋποθέσεις εφαρμογής του **άρθρου 25 περ. 4 υποπερ. α'** του ΠΔ 60/2007 παρατηρούνται τα ακόλουθα:

Η εν λόγω περίπτωση αφορά μόνο συμβάσεις έργων ή υπηρεσιών. Ως συμπληρωματικές εργασίες ή υπηρεσίες θεωρούνται εκείνες για τις οποίες συντρέχουν σωρευτικά οι εξής προϋποθέσεις:

- α) δεν περιλαμβάνονται στην αρχικώς κατακυρωθείσα μελέτη ούτε στην αρχική σύμβαση,
- β) κατέστησαν αναγκαίες για την εκτέλεση των εργασιών ή της υπηρεσίας, όπως αυτό περιγράφεται στην αρχική σύμβαση, λόγω μη προβλέψιμων περιστάσεων,
- γ) είτε δεν μπορούν τεχνικά ή οικονομικά να διαχωριστούν από την αρχική σύμβαση, χωρίς να δημιουργήσουν μείζονα προβλήματα για την αναθέτουσα αρχή, είτε παρά τη δυνατότητα διαχωρισμού τους, είναι απόλυτα αναγκαίες για την τελειοποίησή της και

δ) το σωρευτικό ποσό των συναπτόμενων συμβάσεων συμπληρωματικών έργων ή υπηρεσιών δεν υπερβαίνει το 50% του ποσού της αρχικής σύμβασης.

Ειδικότερα σχετικά με την συνδρομή των προϋποθέσεων της ανωτέρω διάταξης έχει κριθεί κατά πάγια νομολογία ότι απρόβλεπτες περιστάσεις νοούνται αιφνίδια πραγματικά γεγονότα, τα οποία δεν ανάγονται στο χρόνο καταρτίσεως της αρχικής σύμβασης και τα οποία, παρότι η μελέτη (οριστική ή προμελέτη), με βάση την οποία προσδιορίσθηκε το τεχνικό αντικείμενο του έργου, υπήρξε κατά το δυνατόν πλήρης και ακριβής, αντικειμενικά δεν μπορούσαν να προβλεφθούν, σύμφωνα με τους κανόνες της ανθρώπινης εμπειρίας και λογικής ώστε να ενταχθούν στο αρχικό έργο και την ήδη συναφθείσα σύμβαση. Οι περιστάσεις που επικαλούνται οι αναθέτουσες αρχές για την αιτιολόγηση του απρόβλεπτου δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να απορρέουν από δική τους ευθύνη (πρβλ. ΕΣ Επταμ. 3053/2011, Τμ. VI 471/2011, 263/2011).

Δεν θεωρούνται συμπληρωματικές εργασίες, οφειλόμενες σε απρόβλεπτα γεγονότα, εκείνες που αφορούν στην επέκταση του τεχνικού αντικειμένου του έργου ή στη βελτίωση της ποιότητάς του, καθόσον η εκ των υστέρων μεταβολή του αντικειμένου του έργου, που δεν ήταν γνωστή στο σύνολο των διαγωνιζομένων, κατά την υποβολή της προσφοράς τους, και δεν αποτέλεσε τη βάση της διαδικασίας ανάδειξης αναδόχου, είναι ανεπίτρεπτη (πρβλ. ΕΣ Επταμ., 3053/2011, Τμήμα VI, 92/2011).

Για την σύναψη συμπληρωματικής σύμβασης απαιτείται να μην έχει ολοκληρωθεί η σύμβαση (λήξη χρόνου διάρκειας ή παράτασης αυτού) (πρβλ. ΕΣ Τμ. VI, 611/2012, 26/2012, Τμ. VII, 2/2012).

Τέλος, η απόφαση του αρμόδιου οργάνου περί προσφυγής στην ως άνω διαδικασία ανάθεσης πρέπει, ως εκ της φύσεώς της, να είναι ειδικώς και επαρκώς αιτιολογημένη, ώστε να καθίσταται εφικτός ο έλεγχος της νομιμότητάς της από το Ελεγκτικό Συνέδριο.

7. Ως προς τις προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 25 περ. 4 υποπερ. β' του ΠΔ 60/2007 παρατηρούνται τα ακόλουθα:

Η εν λόγω περίπτωση αναφέρεται επίσης μόνο σε συμβάσεις νέων έργων ή υπηρεσιών, που πρόκειται να ανατεθούν στον ανάδοχο της αρχικής σύμβασης από την ίδια αναθέτουσα αρχή

Για την εφαρμογή της ανωτέρω διάταξης θα πρέπει σωρευτικά τα νέα έργα ή υπηρεσίες:

α) να αφορούν σε επανάληψη παρόμοιων με την αρχική σύμβαση έργων ή υπηρεσιών

β) να συμφωνούν με την βασική μελέτη που αποτέλεσε αντικείμενο της αρχικής σύμβασης, η οποία συνήφθη με ανοικτή ή κλειστή διαδικασία .

Η δυνατότητα προσφυγής στην ανωτέρω διαδικασία θα πρέπει να επισημαίνεται κατά την αρχική προκήρυξη του διαγωνισμού και επιτρέπεται επί μια τριετία μετά την σύναψη της αρχικής σύμβασης.

Επισημαίνεται ότι η χρονική διάρκεια των τριών ετών εφαρμογής της δυνατότητας αυτής υφίσταται από τη σύναψη της σύμβασης και όχι από την ολοκλήρωση του έργου (Δ.Ε.Ε. προαναφερθείσα C-385/02, σκέψη 34).

Η παρούσα κατευθυντήρια οδηγία και οι μνημονευόμενες σε αυτήν δικαστικές αποφάσεις είναι αναρτημένες στην ιστοσελίδα της Αρχής www.eaadhsy.gr

Οι αποδέκτες της παρούσας παρακαλούνται να ενημερώσουν σχετικά τις αρμόδιες υπηρεσίες τους, καθώς και τα νομικά πρόσωπα, οργανισμούς και φορείς που εποπτεύουν.

Ο Πρόεδρος

Δημήτριος Ράικος

ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΙΑΝΟΜΗΣ:**1) Προεδρία της Δημοκρατίας****2) Όλα τα Υπουργεία** (Γραφεία κ. Υπουργών, Υφυπουργών, Δ/νσεις Νομοθετικού)

- Υπουργείο Εξωτερικών
- Υπουργείο Οικονομικών
- Υπουργείο Εθνικής Άμυνας
- Υπουργείο Εσωτερικών (με υποχρέωση περαιτέρω ενημέρωσης στους ΟΤΑ Α' και Β' βαθμού)
- Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας
- Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων
- Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού
- Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης
- Υπουργείο Υγείας
- Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας
- Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων
- Υπουργείο Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων / Γενική Γραμματεία Δημοσίων Έργων (ΓΓΔΕ)
- Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής
- Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
- Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη
- Υπουργείο Τουρισμού
- Υπουργείο Ναυτιλίας και Αιγαίου
- Υπουργείο Μακεδονίας και Θράκης

3) Όλες τις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις (Γραφεία κ. Γενικών Γραμματέων, Δ/νσεις Νομοθετικού)

- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής
- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας
- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Ηπείρου – Δυτικής Μακεδονίας
- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Πελοποννήσου – Δυτικής Ελλάδας - Ιονίου
- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αιγαίου
- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Κρήτης
- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Μακεδονίας - Θράκης

4) Ανεξάρτητες Αρχές (Γραφεία κ. Προέδρων)

Εσωτ. Διανομή (ΕΑΑΔΗΣΥ):

- Γραφείο Προέδρου
- Μέλη ΕΑΑΔΗΣΥ
- Γραφείο Νομικού Συμβούλου
- Γενικό Διευθυντή
- Ειδικό Επιστημονικό Προσωπικό
- Τμήμα Διοικητικής Υποστήριξης και Ανθρώπινου Δυναμικού